

TÓKÉS LÁSZLÓ

AUTONÓMIA ÉS INTEGRÁCIÓ

Szerkesztő:
Barabás Zoltán

Szövegkorrektúra:
Mihálka Magdolna

Tördelőszerkesztő:
Kraftsikné Petrikó Ildikó

© Tőkés László, 2004

TŐKÉS LÁSZLÓ

AUTONÓMIA
ÉS
INTEGRÁCIÓ

**Alkalmi beszédek, előadások
az erdélyi magyar önkormányzat kivívásáért**

Kiadja a Királyhágómelléki Református Egyházkerület

2004

I M A

NÉPÜNKÉRT, ORSZÁGUNKÉRT ÉS EURÓPÁÉRT

Felséges Istenünk! Mennyei édes Atyánk!

Nagy kétségeink között, a világ ellenállhatatlan sodrásában Krisztus Urunk kételkedő tanítványának a szavaival kérdezzük Tőled: „Uram... mimódon tudhatjuk az utat?” (Jn. 14,5). Tamással és a Zsoltáros Dáviddal együtt könyörgünk Hozzád: „Utaid, Uram mutasd meg, ösvényeidre taníts meg, hogy el ne tévelyedjünk” (Zsolt. 25).

Krisztus Urunk szavával könyörgünk Te Hozzád: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól!” (Jn. 17,15).

Történelmünk „zivataros századaiban”, Kelet és Nyugat között hánykódva gyakran kerestük helyünket Európában és a nagyvilágban. Kompországként, újratámadó ellenszélben, özönvízi örvénylésben, megcsonkítva és kisebbségben ekképpen keressük ma is a helyünket, hivatásunkat, és szeretnénk biztonságosan megkapaszkodni a Kárpát-medencében.

Hálát adunk Néked, Uram, hogy először akkor találtunk igazán magunkra, amikor Reád találtunk. Amikor Te adtál nekünk országot itt, Pannóniában, a Duna–Tisza közén és Erdélyben, és Szabadító Szent Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus mutatta meg az utat ama másik: a Te országod felé.

Amikor Európa kivetetett volna bennünket – Te kegyelmesen befogadtál. Amikor saját hazánkban idegenekké lettünk – Te a Te népeddé fogadtál, reménységgel tápláltál, hitben éltetted és üdvösséggel megkoronáztál. Igéddel szólítottál, Szentlelkeddel vezéreltetted és a jövőre megtartottál.

Hálát adunk Néked, Uram – a megtartásért.

Megtapasztalt kegyelmed útján járva, azért könyörgünk, hogy Te bened és Általad találjunk egymásra, önmagunkra és Európára. Add, hogy eme földrész országainak uniója több legyen, mint szokványos együttműködés vagy egymás mellett élés. A lélek nélküli országkeretek között a nemzetek is találjanak egymásra. És a kontinens ne csak országok és nemzetek szövetsége, hanem a Testvérek közössége is legyen – a Jézus Krisztusban.

Óvd meg édes hazánkat és Európát a gonosz lelkek és nemtelen indulatok korszakos pusztításaitól. Ezenképpen az önmagával betelt anyagiasság és a halált hozó lélektelenség ürességétől is óvd meg, oh Uram!

Ments meg az erőszaktól!

A fölénk tornyosuló veszedelmeket úzd el a fejünk felől!

Az irracionálissá növekedett kapzsiság bálványát dönts le!

A gazdasági életnek álcázott gyilkos érdekháborúnak vess véget, Uram!

Ne a globális üresség kényszerű egymásrautaltsága, hanem a krisztusi Lélek és a keresztyén szellem testvéri közössége kapcsoljon minket egybe. És az országhatárainkon kívülre szakadtakat se hagyd kegyelmedből kiesni, a nemzetek közösségéből kinnrekedni.

Add, oh Uram, hogy ama „haza a magasban” (Illyés Gyula) a Te magasságaidban éljen és épüljön. Add, hogy ez a haza „a magasból” egy megbékülő Európában, a valóság talaján, végre földre szálljon.

Már ezen a földön, a jelenre és az elkövetkezendőkre nézve, arra kérünk: „Jöjjön el a Te országod!” (Mt. 6, 10). Ámen.

Elhangzott a Magyar Rádió Vasárnapi Újság című műsorában,
2004. július 18-án.

XIV. BÁLVÁNYOSI NYÁRI SZABADEGYETEM ÉS DIÁKTÁBOR

Tusnádfürdő, 2003. július 20–27.

EGYÜTT VAGY KÜLÖN UTAKON

INTEGRÁCIÓ ÉS NEMZETI ÉRDEK

– nyitóbeszéd –

Az Egyház szava

A „világnézet-semleges” álliberális és az állami ateizmus örökségét hordozó posztkommunista politikusok, valamint a szolgálatokban álló médiumok egyre élesebben és idegesebben utasítják vissza a keresztyén történelmi egyházak politikai-közéleti szerepvállalását. Ennek megfelelően, nem kevésbé a román többségi nacionalizmusnak is „köszönhetően”, a magyar nemzetiségű román politikával szembeforduló és az erdélyi magyar önkormányzati mozgalmat kezdeményező Királyhágómelléki Református Egyházkerület összpontosított politikai támadások keresztüzébe került.

Mit mondhatunk erre? Mi legyen az Egyház és Politika viszonylatában zajló, nemtelen támadásokra adandó válaszunk?

Erre a kérdésre hadd halljuk Trianon utáni egyházi életünk két nagy vezető személyiségének „válaszát”.

Az egyház és a közélet vonatkozásában Makkai Sándor erdélyi református püspök ezeket mondta:

„A magyarság mint nemzeti kisebbség szempontjából az egyházat a nemzeti eszmény őrének tisztetem. (...) Azonban az eszményt sohasem szabad összetéveszteni a taktikával. A taktika nem az egyház, hanem a politikai párt dolga. Az egyháznak a magyar politikában is csak egy feladata lehet: örködni azon, hogy a taktika az eszme

szolgálatában álljon, annak legyen alázatos és hűséges eszköze, s ne emberi érdekeknek és hiúságoknak. (...) soha nem szabad okot adnunk arra, hogy bárki megvádolhasson minket nemzeti mivoltunk, örökségünk feláldozásával, alku tárgyává tételével, elárulásával“.

(Makkai Sándor püspök búcsúszózata egyházához, 1936)

Tíz évre rá, 1946 Pünkösdjén, Csíksomlyón elmondott beszédében Márton Áron erdélyi katolikus püspök ekképpen szólott:

„Szabad emberhez és szabad néphez méltó életet kívánunk élni, mert ehhez Isten-adta jogunk van. Kicsiny nép vagyunk, de (...) igazságunk tudatában és a változatlan természeti és isteni törvények alapján kérjük azokat, akiknek fölöttünk hatalma van (...) ne feszítsék népünket egy újabb ítélettel a régi keresztre. (...) A püspöknek meg kellett hallania híveinek nagy aggodalmát, és ki kellett mondania azt, amit nekik nincsen szabadságukban kimondani.“

Áldott emlékezetű püspökeink, Makkai Sándor és Márton Áron hitbéli elkötelezettségével, a „Nem lehet“ és az „Ahogy lehet“ már-már feloldhatatlan feszültségében élve mondjuk, hogy népe – hívei – ügyében, válságos helyzetekben az Anyaszentegyház nem hallgathat.

Együtt vagy külön utakon

„Együtt vagy külön utakon?“ – idei bálványosi–tusnádfürdői szabadegyetemünk már rögtön a nevében ezt a kérdést szegezi nekünk.

Amennyiben kellő erőnk és tisztánlátásunk van arra, hogy a hamisan fraternizáló román protokollum-politika szirénhangjaira ne ülünk fel, és az európai integráció köntösében jelentkező kozmopolitizmus és globalizáció kísértésének ne engedjünk – a tetszetősen megfogalmazott kérdésre a nyári szabadegyetem alcímének értelmében kell feleletet adnunk, mely ekképpen hangzik: Integráció és nemzeti érdek.

A mostani magyar kormány az integráció fejében késznek mutatkozik lemondani rólunk. Gondoljunk a magyar szomszédságpolitikára és a kedvezmények aprópénzére váltott státustörvényre.

A román kormány integrációs érdekből a kisebbségi engedmények morzsáival etet bennünket. Konjunkturális jellegű taktikázása felől azonban minden kétségünket eloszlatja erdélyi magyarságunk folytatódó pusztulása, a trianoni folyamat eszkalációja.

Magyar nemzetiségű érdekszövetségünk – az RMDSZ – ehhez a román–magyar „elvtársi” politikához csupán asszisztál. Példának okáért a XIV. bálványosi szabadegyetemünkre rászervezett marosvásárhelyi Fél-sziget Hurrá Európa! című konferenciáján, mely a nemzeti kérdés teljes kikapcsolásával, „eurokonform” szórakoztató programjaival – a román és a magyar kormányzatok masszív támogatásával – hivatott magához édesgetni pénztől, ragyogástól és „Európától” megbóduló ifjainkat.

„Együtt vagy külön utakon?” – ismételjük meg újból a kérdést.

Kivel együtt és kitől különválva? – helyes formában ekképpen fogalmazható meg az alapkérdés.

Együtt Viorel Hrebenciuc SZDP-alelnök úrral, aki a székelyföldi eurorégió dolgában ekképpen fogalmaz?:

„Éppen ezért az a mi következtetésünk, hogy erről a témáról 2007 után beszéljünk, ha még egyáltalán aktuális lesz.”

Együtt Markó Béla elnökkel, akit Viorel-barátja ekképpen méltat?:

„Az RMDSZ úgynevezett reformistáinak az autonómiaképére, úgy hiszem, Markó Béla elnök úr adta meg a helyes választ, a legutóbbi SZKT-ülésein.”

Együtt az RMDSZ párt-nómenklatúrájával, melyet túlradó elvtársi örömeiben az SZDP idézett főkorifeusa ekképpen magasztal?:

„Most azonban, a forradalom után 13–14 évvel az RMDSZ megszavazta az Alkotmányt. Ez szenzációs üzenet mindenki számára.”

Meghiszem azt, hogy „szenzációs“, hiszen a román nemzeti érdekek oldalán íme együtt van Viorel Hrebenciuc-kal Markó Béla. És együtt van egymással szövetségi elnökünk és Mircea Geoană külügyminiszter, akik egyként támadnak az erdélyi magyar önkormányzati kezdeményezés ellen. És együtt vannak velük Octav Cosmâncă, az RKP KB volt káderese, valamint Ion Sasu SZDP-alelnök, Elena Ceaușescu egykori kabinetfőnöke, s vele együtt az egész, SZDP-be beolvadó Szocialista Munkapárt...

Az „internacionalista“ együttlét azonban ezzel még korántsem teljes.

Magyar oldalon együtt találjuk a státustörvény főmódosítóit, Medgyessy Péter miniszterelnököt, valamint Kovács László külügyminisztert, aki arra buzdít bennünket, hogy: „merjünk kicsik lenni“ – oldalukon Markó Bélával, aki törvénymódosításukhoz ekképpen szól hozzá:

„Minden várakozásunkat felülmúlta a módosítás“ – talán arra célozva, hogy kimaradt a szövegből az össznemzet fogalma.

„Nem a magyarigazolványtól vagyunk mi magyarok. A mi magyarságunkról igazolványt senki sem tud kiállítani, mert az nem ettől függ. Az igazolvány értelme az, hogy élhess a kedvezménytörvény biztosította jogokkal.“

Ebben a bizonyos román–magyar „integrált“ együttállásban íme, miként csupaszul magyar voltunk pusztán – anyagi – kedvezményé...

A felsorolt példák és idézetek magukban hordozzák a kiindulópontként feltett kérdésre adandó helyes választ. Együtt csak azokkal lehet és szabad haladnunk, akik erdélyi magyar érdekeink dolgában nem alkuszhatnak; akik tetszetős kompromisszumok vagy a hangzatos „kooperáció“ örve alatt – tudva vagy tudatlanul – erdélyi magyarságunkat nem szolgáltatják ki sem Bukarestnek, sem Budapestnek, sem a kisebbségeket globalizáló európai integráció diktátumának.

Ehhez az elvi kikötéshez ragaszkodva, együtt vagyunk viszont azokkal a román barátainkkal, akik saját nemzeti érdekeiket nem a mi rovásunkra kívánják érvényre juttatni. Azokkal, akik elismerik a történelmi valóságot, és felismerik, hogy a magyarság tudatos megsemmisítésére irányuló trianoni korszakot lezárva, a korlátozott – belső – önrendelkezés joga, akár a Gross-jelentés alapján hozott Európa Tanácsi Határozat értelmében, megilleti a romániai magyarokat.

A közel másfél évtizede tartó bálványosi folyamat, a román–magyar párbeszéd részeseiként ebben a szellemben köszöntöm román barátainkat. Andrei Marga rektor úrral együtt idézem Eugen Ionesco véleményét, aki azt mondta: „Közép-Európa fejlődése a román–magyar kapcsolatok rendezésétől függ.”

Ebben a szellemben idézem továbbá a nemrég, 99 éves korában elhunyt Csögör Lajos emlékét, aki alapító rektora volt mind az egykori Bolyai Tudományegyetemnek, mind a marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézetnek. Feladhatatlan nemzeti érdekünk és jogunk erővel megszüntetett felsőoktatási intézményeink helyreállítása.

Márton Áron példázata

1945–46-ban, a készülő párizsi békeszerződés befolyásolására irányuló bizonyítási kényszer és politikai belátás készítette a korabeli román kormányzatot arra, hogy erdélyi magyarságunknak párját ritkító engedményeket tegyen. A kedvező politikai konjunktúrának köszönhetően a Magyar Népi Szövetség – az akkori RMDSZ – ekképpen érthette el, hogy egycsapásra létrehozzák a Bolyai Tudományegyetemet és a csángóföldi magyar iskolarendszert, 300 új iskolát állítsanak fel Dél-Erdélyben, s helyreállítsák az összes lehető erdélyi magyar és felekezeti iskolát.

A látványos eredményekért azonban kimondhatatlanul nagy árat fizetett a magyarság. 1945. november 15-i ülésén, Petru Groza

és Luka László jelenlétében és megrendelésére a Százak Tanácsa Székelyudvarhelyen „hűségnyilatkozatban” foglalt állást Erdély Romániához tartozása mellett. Feltételek és politikai biztosítékok nélkül, merő lojalitásból – az erdélyi magyar közvélemény mélységes felháborodására.

Egyik interjújában találóan állapítja meg Kónya-Hamar Sándor, hogy:

„Az erdélyi magyar társadalomban kísértetiesen ismétlődik minden, ami a két világháború között történt. A többségnek most is, megint sikerült éket vernie az erdélyi magyarság különböző törzsei, érdekcsoportjai közé.”

1945-ben a magyarság megosztásának és leverésének legfőbb eszköze az MNSZ volt, mely 400 ezres tagságával, a magyarság egyedüli és kizárólagos képviselőjének a pózában, a maihoz hasonló egység- és sikerpropagandával fojtotta belé a szót azokba, akiket képviselni vélt.

Az akkori, sokat kárhoztatott és a hatalom előtt denunciált „egységbontók” élén nem más és nem kisebb személyiség, mint Márton Áron állott. Rólunk nélkülünk ne határozzanak – hangozta a püspök, aki az erdélyi magyarság elismert vezetőjeként mutatott rá arra, hogy: „az erdélyi magyarság érdekvédelmét kisajátította, mintegy monopolizálta egy szűk kommunista csoport”. 1946. április 29-én Márton Áron és a vele együtt aláíró Vásárhelyi János református püspök, valamint Szász Pál, Korparich Ede és Lakatos István közös memorandumban hozták tudomására a párizsi békekonferenciának, hogy az MNSZ Kiáltványa nem a magyar nép véleményét tükrözi. Gyulafehérvár püspöke az ugyanazon évi csíksomlyói búcsún politikai beszéddel felérő prédikációban szállt síkra az erdélyi magyarság valós érdekei és önkormányzati jogai mellett. Mindhiába. Még a korabeli magyar kormány – akkor még magyarbarát – fellépése sem használt, hiszen Tătărescu külügyminiszter okkal érvelhetett ekképpen, Párizsban:

„Szeretném itt, Önök előtt aláhúzni, hogy a magyar kormány álláspontja teljesen ellenkezik a Romániában élő magyarok álláspontjával”.

A „modellértékűnek” elhíresült mai román kisebbségpolitikát az MNSZ-hez hasonló módon hitelesíti manapság a hivatalos RMDSZ. Akkor viszont maga Erdély hovatarozása volt a tét. Ehhez voltak mérhetőek az MNSZ által elért jelentős „eredmények”. Amint azonban a párizsi béke megkötött, valamennyi eredmény odalett, és a memorandistákkal együtt a nemzetáruló szövetség vezetői is börtönbe kerültek.

Mai küzdelmünk tétje összehasonlíthatatlanul kisebb. Még bár azokat a jogokat sem képes az RMDSZ kitűzni, illetve kivívni, melyekkel Groza idejében rendelkezünk. Erdély sorsáról és jövőjéről megfélekedve, holmi paragrafus-háborúra szorítkozik, megalkuvásban és az önfeladás terén dicstelen elődszervezetét messze felülmúlva.

A történelmi-politikai párhuzam kézenfekvő. A jelenlegi román kormány az integráció 2007-es határidőpontjának kényszere alatt tesz kisebb-nagyobb engedményeket, és engedélyez jócskán megnyirbált kedvezményeket. Hatalomközelben tanyázó politikai elitünk pedig már-már hagyományos politikai vaksággal tölti be szármalmas szerepét a kizárólagos román nemzeti érdekek szolgálatában, a romanizáló és homogenizáló román nemzetstratégia megvalósításában.

Az 1940-es évekhez képest az 1989 utáni állapot nyitott. Nem vetül reánk a mindent eltíró bolsevizmus árnyéka. Ebben a változott helyzetben, az akkorinál összehasonlíthatatlanul előnyösebb nemzetközi-európai politikai környezetben nekünk Márton Áron örökségét kell vállalnunk, és néhai Nagy Gézával, valamint – a Magyarországon élő – Katona Szabó Istvánnal kell szavaznunk, akik a Százak Tanácsának ama öncsonkító ülésén egymagukban mertek szembeszállni a megalkuvásra hajlított, jóhiszemű többség szavazógépezetével.

Az európai integrációnak akár nyerteseivé, akár veszteseivé is válhatunk. A széles körben propagált hiedelmekkel ellentétben az integrációs előnyök nem eleve garantáltak. Nem szabad hiszékenyeknek és balekoknak lennünk. Rolf Ekeus EBESZ-kisebb-

ségügyi főbiztosra kell hallgatnunk, aki, még mielőtt a tagjelölt országok csatlakozása megtörténne, átfogó uniós kisebbségvédelmi rendszer kiépítését sürgeti, mert ellenkező esetben a többségi nacionalizmusok – esetleges – felerősödése „katasztrofális következményekhez” vezethet.

Adja Isten, hogy ne így legyen. Hanem inkább együttesen, magyarok és románok összefogásával találjuk meg az egymás nemzeti érdekeit tiszteletben tartó, közös kibontakozás európai útját.

II. NEMZETKÖZI KERESZTÉNY KONFERENCIA Lakiteleki Népfőiskola – Lakitelek, 2003. szeptember 10–13.

AZ ÉRTÉKEK EURÓPÁJÁÉRT

A jelenlegi romániai viszonyok között, az európai értékek hallatán, egy magamfajta kisebbségi magyarnak önkéntelenül is Zala György aradi Szabadság-szobrának a több évtizedes kálváriája jut az eszembe. Az 1899-ben elkészült, pompás alkotás annak idején a párizsi világkiállításon nyert osztatlan elismerést. A Trianon után berendezkedő román impérium más szobrok és műalkotások százaival együtt ezt az impozáns emlékművet is ledöntötte. És vele együtt az 1848–49-es magyar szabadságharc eszmeiségét is sárba taposta, annak a tizenhárom vértanú tábornoknak az emlékével együtt, akik „Európa tavaszának” a hős bajnokaiként – magyar, német, szerb, horvát, örmény katonaemberek – a világszabadságért áldozták életüket.

Románia az Európai Unióba készül. De Ion Iliescu államfő és Adrian Năstase miniszterelnök egyaránt kiveszi a részét abból a művészet- és kultúraellenes, a történelmi valóságot meghazudtoló és leplezetlenül magyarellenes hecckampányból, mely a nyolcvan éve erőszakosan eltávolított szoborcsoport méltó helyre való újrállítását igyekszik tűzzel-vassal megakadályozni. És mondanunk sem kell, hogy a romániai szoborháborúnak nem ez az egyetlen áldozata...

A kirívó eset élesen exponálja azt a mélyen húzódó értékválságot, mely egyfelől a kommunizmus örökségének, másfelől a tovább tartó pánromán nacionalizmus következményének tekinthető.

Szabadság-szoborról lévén szó, keresztény erkölcsi értékrendünk és európai demokratikus hagyományaink egyik alapértékéhez jutunk el: a szabadsághoz. Az emlékmű hanyatttort sorsa példázatszerűen szemlélteti, hogy nincs szabadság Romániában. Sok

más, hasonló esettel és az általános társadalmi-politikai helyzet tényállásával is alátámasztva, joggal állapíthatjuk meg, hogy a demokratikus szabadságjogok, a kisebbségi jogok csupán konjunkturális politikai ügyek a töretlenül tovább folytatódó román nacionalista nemzet- és állampolitika szolgálatában.

A szabadsággal együtt egyben olyan európai és keresztyén értékek szenvednek sérelmet, mint az etnikai és vallási türelem, a kisebbség méltósága, az identitásvállalás joga, vagy éppen a mártírok tiszteletéhez fűződő kegyeleti jog.

Erdély önálló magyar fejedelemség volt, amikor 1568-ban, a kort megelőzve, kimondták a vallásszabadságot, s ennek nyomán – vérzivataros európai viszonyok közt – beköszöntött a kis ország „aranykora”. 1989-ben, nem messze Aradtól, a sok vallású és sok nemzetiségű Temesvár példás összefogásának köszönhetően indult útjára a romániai rendszerváltozás. A hagyományos erdélyi tolerancia és Temesvár ökumenikus szelleme azonban ma már a múlté.

Az utódkommunista kormánypart nemrégén leköszönt főtitkára, Cosmin Gușă véleménye szerint Romániában totalitarista restauráció folyik. Általános értelemben kimondhatjuk, hogy a volt kommunista országok a diktatúra áldatlan örökségének folyományaként – többé vagy kevésbé – súlyos értékválságon mennek át. Ezt mégcsak tovább súlyosbítja a szekularizált Európa és a globalizálódó nagyvilág társadalmainkra váratlanul rászabaduló, felemás értékdőmpingje. Mindezekhez pedig még hozzáadódik annak a sajátosan kelet- és közép-európai nacionalizmusnak a teherképe, mellyel szemben Európa döntéshozói nem csak a két világháborút követő szerencsétlen békekötések idején, de a kommunista rezsimek bukását követően, vagy éppen a legutóbbi balkáni háború idején is tehetetlenek és képteleneknek bizonyultak.

x   x   x

A közel tíz országba szétszakadt Kárpát-medencei magyarságnak már-már egy egész évszázadra terjedő, tartós válsága Trianon-

ból (1921) eredeztethető. Az 1947-ben, Párizsban „megújított” trianoni békediktátum pusztá létében, megmaradása hitében ingatta meg nemzetünket. A romantika irodalmában felképző nemzethalál víziója a 20. század folyamán közgondolkodásunkban felerősödött.

Trianon „átkának” fatalizmusba hajló történelemszemlélete különösképpen „kedvező” táptalajra talált Erdélyben. Nem egy bús magyar, hanem az erdélyi román Sabin Gherman autonomista politikus írja, hogy: „Torkig vagyok Romániával”. „Romániának esély volt az Erdéllyel való egyesülés, hogy megtanuljon valamit annak szervezettségéből, értékrendszeréből. Nem így történt: Románia elnyelte Erdélyt...” – mondja a román politikai élet eme fenegyereke.

Annak idején, a Trianont megelőző, az Erdély elszakítását ki mondó Gyulafehérvári Nemzetgyűlés (1918) még teljes körű autonómiát ígért a kisebbségeknek. Ehelyett a sovinszta agresszió, féktelen többségi kolonizáció, román ortodox expanzió, a kisebbségek asszimilációja és kiűzetése köszöntött Erdélyre. Az etnikailag purifikált, egységes román nemzetállam stratégiai programja jegyében, mindezek folytatásaképpen szakadt reánk a kommunista diktatúra idején Nicolae Ceaușescu homogenizációs politikája. Az 1989 után rövidesen újjászerveződő, lopakodó nacionalista agresszió és a vértelen genocídium mára már vészhelyzetbe taszította az erdélyi magyarságot. Az egyenként közel egy-egy milliót számoló zsidó és német közösségek kiutálása és kiárusítása után, jelenleg a magyar nemzeti közösségen a sor.

Tíz év alatt, az 1992-es és a 2002-es népszámlálások közötti időszakban romániai magyarságunk mintegy 200 ezer lélekkel fogyatkozott. Apadásunk oka mindenekelőtt: a beolvadás és a – kényszerű – kivándorlás. Egykor túlnyomóan magyar többségű erdélyi városainkban arányszámunk zuhanásszerűen tovább romlott: Marosvásárhelyen 50%, Szatmárnémetiben 40%, Nagyváradon 30%, Kolozsvárott és Zilahon 20%, Aradon 10% alá esett. Elszórványosodott településeink 12–13 évi felezőidő mértékében apadnak tovább. Magyar vidékeink etnikai összetételét az évtizedek óta tartó mesterséges betelepítés borítja fel. És mindez „csak” statisztika. En-

nél is riasztóbb, ami a számadatok mögött húzódik meg: az életkorfa előregedése, a fiatalok, a képzett és családos emberek külföldre tódulása, a születések vészes megcsappanása, a magyar kistársadalom hiányos képlete, nemzeti közösségünk meredek szociális deklasszálódása.

Szöges ellentétben az európai integrációra tekintő hazug állami propagandával, a román kisebbségpolitikát „modell-értékűnek” beállító román kirakatpolitikával, valamint a mindehhez szolgáló asszisztáló, hivatalos RMDSZ-politikával: Erdély magyarsága történelmének legnagyobb méretű pusztulását és meglétének legsúlyosabb válságát éli át. „Porlik, mint a szikla” – mondhatjuk a Székely himnusszal. Nem csupán értékei, gazdag kultúrája, anyagi és szellemi javai jutottak veszendőbe, hanem pusztán léte is kockán forog. Nagy valószínűség szerint alig néhány esztendő szükséges ahhoz, hogy végérvényesen eldőljön: megél-e a magyar Erdély földjén, vagy pedig közel egy évszázada tartó sorvadása feltartóztatlanul folytatódik, és sorsa megpecsételődik.

Bár ne volna igaz e baljóslat. Az optimista kételkedőknek viszont az eredményesen evakuált erdélyi szász falvaink vigasztalan képét ajánlom a figyelmükbe.

Erdély pusztulásával Európa lesz szegényebb. És természetesen: maga Románia. De legfőképpen: az Unióba készülő magyar nemzet.

x x x

Ha az előbbieken Trianon átkáról – következményeiről – szóltunk, a továbbiakban Trianon korrekciójáról kell beszélnünk.

Kezdetől fogva minden egészséges magyar politika elsőrendű hivatásának és feladatának tekintette az első világháborúnál magánál is nagyobb kárt tett, lesújtó békediktátum teremtette helyzet orvoslását és helyrehozatalát. Az 1940-es, részleges határrevíziót követő, újabb vereség és békekötés ennek a politikai szükségszerűségnek az érvényét mégcsak megerősítette. A csonka Magyarország

Trianon óta nem szorítkozhat csupán egy szűkkeblű állampolitikára, hanem a héthatáron túlra került polgárait való tekintettel mindig nemzetpolitikában kellett gondolkoznia.

Nagyot ugorva az időben: a szovjet tömb korlátai közül és saját önkorlátozottságától szabadulva, az 1989 utáni magyar politika – ki-mondva vagy kimondatlanul – Trianon korrekciója jegyében hirdette meg a nemzet határmódosítás nélküli újraegyesítését. Ugyanerre tekint a menet közben elvetélt státustörvény, vagy a kettős állampolgárság éppen manapság zajló, nagy hullámokat vető vitája.

A határon túlra szakadt magyar nemzeti közösségek esetében az önrendelkezési, illetve az autonómiatörekvések töltik be ugyanezt a szerepet. Minden bizonnyal a trianoni szindrómát csak úgy lehet orvosolni és az elszakadás, illetve a többségi nacionalista elnyomás pusztító következményeit csak úgy van esélyünk kiküszöbölni, hogyha még idejében kivívjuk az erdélyi magyarság – részleges – önrendelkezésének jogát, és kiépítjük közösségi autonómiáját. Ebben az értelemben, a jelenlegi politikai viszonyok között, szülőföldünkön való megmaradásunk egyetlen lehetséges biztosítékának és keretének ígérkezik: a több szintű, jól strukturált erdélyi magyar autonómiarendszer.

Két oldalról közelítve meg a kérdést: belső autonómiarendszerünk az Anyaország külső támogatásával kiegészülve (lásd: státustörvény, kettős állampolgárság stb.) teremtheti meg túlélésünk és felemelkedésünk kívánatos és szükséges feltételeit. Nemzetközi összefüggésben tekintve, ezt a célt az európai integráció keretébe illeszkedő összmagyar integráció révén érhetjük el, ami Románia európai aspirációival is jól egybehangolható.

Természetesen, másmilyen formában és mértékben, ugyanez a többi szomszédos országban élő magyar közösségekre is érvényes.

x   x   x

Az erdélyi magyarság autonómiatörekvései viszonylag kedvező hazai és nemzetközi politikai környezetnek örvendenek.

Az európai regionalizmus, a decentralizáció és a szubszidiaritás uniós elveinek megfelelően az egész román társadalomban erősödik a demokratikus pluralizmus iránti igény, az önállóság és az önrendelkezés szelleme. A kommunizusból örökölt pozícióihoz foggal-körömmel ragaszkodó, utódkommunista központi hatalom ideges, kiátkozó viszonyulása ellenére a regionális törekvések előretörnek. Az előbb idézett Sabin Gherman Erdélyi-Bánsági Liga néven alapított regionális pártjának hivatalos bejegyeztetését a hatalom csak egy antidemokratikus párttörvénnyel és bürokratikus-adminisztratív eszközökkel képes ideig-óráig megakadályozni. Az európai értelmiségiekből álló ún. Provincia-csoport Erdély jövőjét egy alkotmányos régió formájában képzei el, a román és a magyar közösségek egyfajta „kantonális” rendszerében, a kétnyelvűség bevezetésével. Egy politikai elemző – mindezek alapján – találóan állapítja meg, hogy: „E példák csupán jelzései annak, hogy lassan megteremtődnek egy olyan politikai stratégia feltételei, amelyek a jelenlegi politikai rendszer átalakításával hozzák létre az autonómia regionális konstrukcióinak feltételeit” (Bakk Miklós).

A jelenlegi posztkommunista hatalom dühét azonban nem is ezek a politikai kezdeményezések, hanem sokkal inkább a magyar autonómatörekvések hívják ki maguk ellen.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség erőteljes tiltásra és nyomásra, majd a hatalommal elvtelenül kiegyezve, 1996-tal kezdődően a Programjának alappilléret jelentő autonómiaügyet gyakorlatilag levette a napirendjéről. Vele szemben a Szövetség elv-és programhű belső ellenzéke azóta is következetesen küzd a három szintű magyar autonómia megvalósításáért. A román kormányzat és a román parlamenti pártok egyként kárhoztatják mind az RMDSZ óvatoskodó regionalista próbálkozásait, mind az idén februárban beindult, magyar önkormányzati kezdeményezés és az Erdély-szerte egyre erősödő polgári mozgalom képviselőit.

A Székelyföldi Fejlesztési Régió kezdeményezőit a kormánypárt „enklavizálási törekvésekkel” vádolja, és az európai normákat figyelmen kívül hagyva, csírájában fojt el minden alulról jövő regionális tö-

rekvést. A román nacionalistákkal szövetkező Román Ortodox Egyház a regionális szervezkedés leállítására szólította fel a román kormányt, és „etnikai alapon történő szegregációval” támadják az RMDSZ-t.

„Válasz” gyanánt Ioan Rus belügyminiszter Erdély területi-közigazgatási átrendezését jelenti be, hasonlóan a szélsőséges nacionalista Nagy-Románia Párthoz, mely nemrégén önálló törvénytervezetet nyújtott be a Parlamenthez Hargita és Kovászna magyar megyék felosztása és átrendezése végett. Miként Szlovákiában, ezen átalakítások nyomán a magyar többség valamennyi erdélyi megyében megszűnne.

A hatalmi beavatkozás viszont a legmesszebbre az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Kezdeményező Testülete esetében ment el, amikor is Adrian Năstase miniszterelnök – a nemzetbiztonság veszélyeztetése címén – kormánynyilatkozatban szólította fel az országos főügyészt a testület létrejöttének kivizsgálására. Tănase Joița főügyész el is rendelte „a büntetőjogi eljárást megelőző nyomozás” beindítását az autonómia ügyében. Ez nem is csoda, ha figyelembe vesszük, hogy az éppen most a Parlament előtt lévő új nemzetbiztonsági törvény a törvénytelen fegyverkereskedelem és a kábítószer-terjesztés mellett az autonómiát is „a nemzetbiztonságot veszélyeztető tényezők” közé sorolja.

Egy Unió-jelölt, posztkommunista országban íme miképpen károsodik a szólás- és a gyülekezési szabadság, kormányzati szinten miként sértik meg a legegységesebb emberi jogokat. A nemzetállami asszimilációs politikából fakadó kisebbség-ellenesség, a fanatikus centralizmus és az autonómiával szembeni előítéletek olyan intoleranciába torkollanak, mely pillanatnyilag semmi esélyt nem hagy egy másfél milliós kisebbségi nemzeti közösség legitim politikai törekvései érvényesülésének.

A román hatalom és szinte az egész román politikai osztály autonómiaellenes magatartását előszeretettel próbálja Európával igazolni. Nem „eurokonform”, demokráciaellenes, szecessziós minősítéssel, durva ellenpropagandával és hathatós intézkedésekkel lépnek fel rendre valamennyi öngazgatási kezdeményezéssel szemben.

Teszik ezt még az Andreas Gross-féle Jelentés nyomán született 1334/2003. számú Európa Tanácsi Határozat és ajánlás ellenében is, mely az európai autonóm régiók pozitív tapasztalataiból kiindulva ajánlja a tagországok figyelmébe a regionális és a kulturális autonómia-formák bevezetésének a lehetőségét.

Az Európai Közösség átfogó kisebbségvédelmi rendszerének hiányában a Gross-féle ET-határozat kiváltképpen fontos nemzetközi dokumentumává válhat az önazonosságukhoz és szülőföldjükhöz ragaszkodó kisebbségi közösségek jogharcának. A működő autonómiák, úgymint Spanyolország, Dél-Tirol, a finnországi Åland-sziget, Belgium, Skócia, a moldáviai gagauzok példája mellett korszakos jelentősége lehet egy olyan európai szintű, mértékadó kisebbségvédelmi szabályozásnak, mely a nemzeti önrendelkezés elvéhez hasonlóan az autonómiát is minden kisebbségi közösséget megillető európai joggá avatja.

Bebizonyosodott, hogy azokban az államokban, ahol biztosították a kisebbségek belső önrendelkezését, nemhogy gyengült volna, hanem éppenséggel megerősödött a stabilitás. Ezt figyelembe véve, Romániának a területén élő, népes magyarsággal közös érdeke, hogy az autonómiához való jogot alkotmányos úton biztosítsa. Egy államnak ugyanis nem lehet ésszerűbb és üdvösebb célja annál, hogy: „Mindenki jól és otthon érezze magát abban az országban, ahol él” (Montserrat Munoz, a Spanyol Városok és Tartományok Egyesületének alelnöke). Ez az a társadalmi rend, amely – Márton Áronnal szólva – „Isten gondolatának megfelel”.

ERDÉLYI NÉPFŐISKOLAI COLLEGIUM
Magyar világ az Európai Unióban című konferencia
Nagyvárad, 2003. október 16.

HITÜNK EURÓPÁBAN

Előadásom mottójául Máté Evangéliuma 6. részének a 33. versét választottam: „Keressétek először Istennek országát, és az ő igazságát; és ezek – étel, ital, ruházat, vagyis az anyagiak – mind megadatnak nektek.”

Az anyag-elvű európai integráció láttán gondolhatunk erre az Igére, e földi világ megkötöttségeiből ha nem is éppen mennyei, de mindenképpen lelki magasságba emelkedve. Lépten-nyomon az integrációról, a csatlakozásról hallunk. Nemrég volt Magyarországon népszavazás, amely nem torkollt túlságosan nagy Eu-fóriába. Jelenleg az Európai Alkotmány sok vitával járó véglegesítésének lehetünk tanúi.

Az érdekeltek két nagy táborra oszlanak. Az egyik azon a véleményen van, hogy a nyáron lezárt tervezet szövegén nem szükséges változtatni. A másik viszont mindenképpen ragaszkodna a változtatásokhoz. Mi magunk is, legalább két ponton, éspedig az európai keresztény örökség, valamint a kisebbségi jogok kérdésében föltétlenül módosításokat tartanánk kívánatosnak.

Régen nincs már az, amit valaha „keresztény Európának” neveztek. A szövegtervezetben erről az örökségről még csak említés sem történik. Éles viták dúlnak ebben a tárgyban. Surján László Fidesz-képviselő éppen a minap bírálta Medgyessy Péter miniszterelnököt, amiért ígérete ellenére nem tette szóvá a római kormányközi értekezlet megnyitóján a keresztény örökség kérdését. Velük – a kormányfővel és pártjával – szemben a Fidesz–Magyar Polgári Szövetség és a Magyar Demokrata Fórum határozottan ragaszkodnak ennek a tételnek az Alkotmányba való befoglalásához.

Mindezek láttán okkal tehetjük fel a kérdést: van-e létjogosultsága Európában, az Európai Unióban, az Európai Alkotmányban a hitnek, a keresztény értékeknek, Isten neve említésének?

Pro és kontra vélemények hangzanak el ebben a tárgyban. Az igennel szavazók számára megszívlelendő például az az ellenérv, hogy csak olyan tételt vegyenek be az alkotmányba, amelynek valószínűsége van. Ha például a szekularizált Európában Isten neve nem mond semmit a 450 milliónyi uniós polgár nagy részének, akkor mondva csinált dolog volna annak hangoztatása.

A másik véglet a semmi: a teljes kihagyás és elhallgatás. Természetesen ez sem felel meg a valóságnak, hiszen hívő keresztények jelentős tömegei élnek az Európai Unió tagállamaiban, akiket nem lehet ilyen méltatlan módon semmibe venni.

A másik ellenérv, hogy nem csak keresztények, hanem muzulmánok, zsidók, sőt ateisták is élnek kontinensünkön – tehát hátrányos megkülönböztetés volna velük szemben, ha csak a keresztény örökséget vennék be az Alkotmányba. Továbbá megemlíthetjük a liberálisoknak azt az érvét is, hogy például a Magyar Köztársaság a világnézeti semlegességen alapul, következésképpen a keresztény hit kiemelése az állampolgári egyenlőség sérelmét jelentené országunkban.

De amint már utaltam rá, a nyugati típusú szekularizáció és az állampolitikai rangon gyakorolt – keleti – ateizmus folyamánai következtében az egyházatalanodás, a hitnélküliség oly hatalmas méreteket öltött, hogy márcsak ezért sem volna indokolt az Európai Alkotmányt „megkeresztelni”. Egy másik ellenérv pedig arról szól, hogy az Európai Unió sosem volt „vallási produkt”, céljai kifejezetten szekulárisak, tehát ne méltatlankodjanak és ne érzékenykedjenek a keresztény egyházak – a katolikusok, az ortodoxok, a protestánsok –, akik a vita során valamennyien európai hitbeli örökségünk tételes megfogalmazása mellett kardoskodtak.

Való igaz, hogy az európai integrációban túlteng a gazdaság és a kereskedelem, olyannyira, hogy már a kezdet kezdetén, 1950-ben is egy kifejezetten gazdasági szerveződés, az Európai Szén- és Acélközösség jelentette az unió indulását; 1957-ben pedig az Európai

Gazdasági Közösség megalakulása volt ennek az egységesülési folyamatnak a következő állomása; sőt utóbb, manapság is, a gazdasági és kereskedelmi integrációra esik a fő hangsúly. Szemmel látható, hogy ebben az összefüggésben sokkal inkább számítanak az érdekek, mint az értékek. Az egyes országok érdekei jóval fontosabban, mint a tagállamok nemzeti, kulturális és vallási értékei. Az integráció ezen a ponton fordul át a szónak a rossz értelmében vett globalizációba. Az integrációt az identitás megőrzése keretként tételezve, a globalizáció ebben az értelemben az identitásvesztésnek a folyamatát és keretét jelenti.

Ennek a torzulási folyamatnak vallási vetületei is vannak. Míg az integráció az egészséges ökumeniával vonható párhuzamba, amelyben az „egység a sokféleségben” elve érvényesül, a globalizáció ezzel szemben vallási vetületben egyfajta szinkretizmust jelent, mely az egység oltárán kész feláldozni a hitbeli sokféleséget, a vallási sajátosságokat.

Ennek vagyunk tanúi és szenvedő alanyai az európai, és általában a nemzetközi ökumenikus mozgalomban. Egyes európai ökumenikus körök megbotránkoznak például azon, ha a reformátusok túlságosan adnak református identitásukra. A '90-es évek közepén például értetlenséggel fogadták, hogy Budapesten miért tartottunk egy európai összreformátus találkozót. Legutóbb pedig a Reformátusok Világszövetségének nagyváradi nagygyűlésén az az indítvány váltott ki heves nézeteltéréseket, hogy számoljuk fel a Világszövetségi európai területi szervezetét. A javaslatot támogató németországi és svájci liberálisok úgy érveltek, hogy minek nekünk egy önálló európai református szervezet, ha annak funkcióját kellő módon be tudja tölteni az Európai Egyházak Konferenciájának nevezett ökumenikus szerveződés.

Mi, erdélyi kálvinisták megütközve látjuk, hogy nyugati – svájci – látogatóink Kálvin János hivatalainkban kifüggesztett, nagy becsben tartott képét nem egyszer megmosolyogják. Így reagálnak, mivel vallási identitásuk szempontjából Kálvin személyének és tanításának alig van jelentősége. Más példák mellett még hadd említsem

meg, hogy a '90-es évek elején, Nyugat-Európában milyen ellenérzéssel fogadták a Magyar Reformátusok Világszövetsége, majd a Magyar Református Egyházak Egyetemes Zsinata megalakításának a hírét. Ezzel szemben viszont az is furcsa, hogy ugyanazok a protestáns körök minő lelkesedéssel fordulnak a Román Ortodox Egyház felé, amely a többi felekezetet fojtogatva, és minden más egyházi értéken keresztülgázolva, valóságos nacionalista expanziót hajt végre Erdélyben.

Ezen jelenségek láttán mégis – sőt éppen ezért – azt kell mondanunk, hogy helye van Európában a hitnek, a keresztény értékeknek, vallási és egyházi kultúránknak, hagyományainknak. Helye van mindennek, mert amennyiben az integráció átfordul a rossz értelemben vett globalizációba, és ennek oltárán hajlamosak vagyunk feláldozni sajátos értékeinket, s a globalizáció egyik sajátos vadhajtasaként amerikanizálódunk, akkor még inkább szükség van értékeink védelmére, mozgósítására és érvényesítésére. Nem szabad hagynunk, hogy a kereszténységünk talajából fakadó hitbeli-művelődési értékeink, melyek identitásunk szerves részét képezik, kihulljanak az életünkből.

Éppen ezen pusztulás, és az értetlen európai liberális-szocialista színezetű, materialista, a hétköznapi anyagelvűségre, a fogyasztói társadalomra jellemző, lehúzó közeg ellenére, az önfeladó jólét, az identitásvesztő mentalitás ellensúlyozására, annak kivédése végett kell, akár az árral szemben is vállalnunk hitünket, gyökereinket, kultúránkat, kereszténységünket. Az európai identitás ugyanis csak akkor válhat számunkra értékessé, hogyha nem az egyedi, regionális, vallási, országos, nemzeti identitások tagadását, hanem azoknak az együttthatását, egymást kiegészítő, együttes érvényesülését jelenti. A különféle érdekek helyett és mellett tehát ekképpen kellene hitünk területén is az értékeknek adnunk az elsőbbséget.

Nemrég Székely János egyik verse került a kezembe, amely értékeink lepusztulásának szívbemarkoló vízióját nyújtja. Ebből idézek: „Jól szervezett rablóbandák ragadják / Hatalmukba a kontinenseket. / Lerágják őket, mint hullát a hangyák: / Kopár mezők és

letarolt hegyek, // Üres folyók, lakatlan tengerek, / Kifosztott bányák, néptelen tavak: / Kopasz tekévé változik kerek / Csillag-hazánk a körmeik alatt.“ Ezzel a világvégi, holdbéli tájra emlékeztető, sokkoló, világméretű globalizációs látomással, a totális értékvesztés és pusztulás látomásával szemben kellene vállalnunk, tudatosan munkálnunk az integráció hitbeli, spirituális, erkölcsi dimenzióit, hogy valóban ne csak olyan-amilyen érdekközösséggé, hanem a keresztény értékek közösségévé, szilárd „érték-unióvá“ (Bölcskei Gusztáv) válják Európa.

Az EU-alkotmány egyik szövegváltozata – talán annak preambulumában – „európai gyökereket“ emleget. Igen, joggal beszélhetünk a kereszténység viszonylatában Európa gyökereiről, hiszen talán nem tévedés azt állítani, hogy Európát, történelme során első ízben a kereszténység integrálta. Aztán – a keresztény gyökerek kapcsán – nagyot ugorva az időben, a reformációt, a protestantizmust említhetjük a modern Európa kialakulásában fontos szerepet játszó tényezőként. A demokrácia, a modern közgazdaság, az alkotmányos állam kialakulásában a reformáció közvetlen vagy közvetett szerepe közismert.

A keresztény értékeknek az Európai Alkotmányba való befoglalása melletti érvek sorában hadd idézzük az Európai Unió elnökének tanácsadóját, Michael Weninger katolikus teológust, aki szerint: „a Szén- és Acélközösség, és a Gazdasági Közösség után végre egy új, spirituális dimenziójú politikai egységgé kell válnia Európának.“ De ide kíváncsoznak az Unió soros elnökének, Romano Prodinak a szavai is, aki egyik könyvében kijelenti, hogy: az Európai Uniónak – a katolikus egyház doktrínái szerint – „egy nagy morális forradalmon“ kell keresztülmennie ahhoz, hogy valódi egységgé váljon. Ennek a kijelentésnek a felekezetiességét joggal vitathatjuk, hiszen Európát nem lehet kisajátítani valamely felekezetnek, a kijelentésben megfogalmazottak viszont mindenképpen megszívlelendők.

Milyen érdekes, hogy az előrejelzések szerint idén várható Robert Schuman volt francia külügyminiszter boldoggá avatása!

Igen ritka eset, hogy politikus érdemeljen ki ilyen kanonizációs minőséget. Robert Schumanról viszont tudjuk, hogy a Katolikus Akció mozgalomnak volt a vezető személyisége, és katolikus eszmei alapkőről kiindulva vált az Európai Unió egyik előharcosává. Az ő gondolatkörében fogalmazva, Chiara Lubich, a kanonizációs testület egyik tagja egyenesen azt állítja, hogy: „az Európai Unió nem pusztán embereknek, hanem Istennek a terve“.

Schuman az európai egység vallási dimenzióit hangsúlyozta. Hogy ez a későbbiekben hogyan térült el teljesen szekuláris pályára, annak a részleteibe most ne bocsátkozzunk bele. De a nagy francia européer elveivel nem volt, nincs egyedül. Jacques Delors, aki a '90-es évek elején volt az Európai Unió elnöke, szintén az egyházak szerepvállalását és az uniónak ezen erkölcsi-szellemi dimenzióját hangsúlyozta. Véleménye szerint: „Az egyház hivatása az, hogy lelket adjon Európának, vállalja a próféták küldetését és a szellem hírnökeinek szerepét, amely nélkül egyetlen politikai vívmány sem bizonyulhat tartósnak. Az egyház hivatása, hogy ismét a keresztény hit alapvető parancsolatait hirdesse egy olyan korban, amelyet a könyörtelen önzés, a másság elutasítása és ősrégi gyűlölet fenyegetnek.“ Delors ezen keresztény hagyományok és értékek nélkül el sem tudja képzelni azt az új európai értékrendet, amelynek az Unió kereteivel együtt kellene kialakulnia, valós emberi, hitbeli, lelki tartalmat kölcsönözve ezeknek.

De ebben a vonatkozásban Makkai Sándorra is hivatkozhatunk. Az előttem szóló Pomogáts Béla elnök úr – mindannyiunk meglepetésére – Babits Mihályt idézte. Hasonlóképpen meglepő számonkra az Európai magyarság című előadásából vett Makkai-idezet: „Önmagunkért kell európai nemzetnek lennünk – mondja Erdély nagy püspöke. – Ez, éppen ebből kifolyólag, valami egészen mást jelent, mint Európa utánzójának, szolgájának vagy éppen majmolójának lenni. Nincs szükségünk Európa bűneire, igazságtalanságaira, szeszélyeire, képmutatására, felfuvalkodottságára. Saját magyar jellemünk és szellemiségünk kifejeződésére van szükségünk, az európai kultúra valódi és örök értékeinek érvényesítése ál-

tal. A mi európai feladatunk: embernek lenni – magyarul; ... lehetünk különb európaiak, mint a politikai Európa... európai értékeket valósítván meg Európa bűnei nélkül.“

Ezt a Makkai-idézetet közvetve akár az igazodás betegségében szenvedő, kelet-európai szervilis típusú politika kritikájaként is értelmezhetjük. A kis népeknek a nagyhatalmakhoz való igazodási kényszere számtalanszor megcsalt már bennünket. Európa teljes jogú és teljes értékű tagjaivá nem válhatunk úgy, hogy európaivá válásunk netalán az önfeladásban és a szolgálai alkalmazkodásban merül ki – a „szovjet gazdát“ a „nyugati gazdára“ cserélve fel.

A magyarság és Európa viszonya a hitbeli, keresztény értékek vetületében – és ökumenikus téren is – úgy képzelhető el, mint a kultúrában. Amint azt Pomogáts Béla is mondta, ahol járt, ott nem a nemzeti kultúrák meggyengülésének, hanem épp ellenkezőleg, egy, az európai identitást gazdagító, azt kiegészítő kulturális öntudatosodásnak volt a tanúja.

Meggyőződésem, hogy az Unió sikeréhez elengedhetetlenül szükséges ez a lelki, szellemi, hitbeli „istenes“ dimenzió. A tagországokban működő püspöki karok illetékes bizottsága (a COMECE) erre nézve ekképpen fogalmazott: az Unió sikeréhez elengedhetetlenül szükséges „az egység lelki hídja a népek között.“ Szerintük ez a teherbíró híd még felépítésre vár.

Bár tudnánk mi is ennek a hídépítésnek cselekvő részeseivé válni! Sajnos, ha nem is euroszeptikus, de „egyház-szeptikus“ vagyok ebben a tekintetben, európai történelmi egyházaink ugyanis éppen mostanra fáradtak el. Az ökumeniában, ahelyett, hogy a hit meggyőző erejét kölcsönöznék, és hitünk erkölcsi értékrendjét érvényesítenék, és ezáltal termékenyítenék meg az integrációs folyamatot – sajnos ennek éppen az ellenkezője történik: egyházaink, ökumenikus szervezeteink igencsak hajlamosak arra, hogy átvegyék a politikai szféra protokollarizmusát, diplomatikus stílusát, semmiskedését, langyosságát, és ezáltal

megszűnnek képesek lenni arra, hogy betöltsék a „földnek sója“ és „a világ világossága“ rendeltetését egy, az erre igencsak rászoruló Európában.

Nagy előnye az egyházaknak, hogy sajátosan nemzeti karakterük van, de ezzel áldásos módon társul nemzetek fölötti jellegük. A katolicitás vagy az ökumenicitás az egyetemességet jelenti. Erdélyi történelmi egyházaink esetében viszont hasonló hangsúllyal beszélhetünk – példának okáért – az erdélyi református egyház vagy a csíki római katolicizmus töről metszett nemzeti hagyományairól. Ez a kettős meghatározottság egyszerre teheti képessé egyházainkat arra, hogy a hiteles ökuménia szellemében, valódi hídépítőkként az integráció hordozóivá váljanak.

Erre kellene vállalkoznunk – a szekularizált Európában. Arra, hogy egy olyan európai egység épüljön fel, melyben a keresztény értékek nem csupán egy elaggott múlt tiszteletreméltó relikviái, hanem a jövő építőkövei is egyben.

Királyhágómelléki Egyházkerületi Közgyűlésünk ez év márciusában egy keresztény nemzetközi értekezlet megszervezését kezdeményezte az európai integráció tárgyában. Javaslatunkat a Magyar Reformátusok Világszövetsége és a Magyar Református Egyházak Egyetemes Zsinata is a magáévá tette. Célunk az, hogy Európa egységesülése, országaink csatlakozása közös keresztény örökségünk szellemében történjen. Küldötteink, Kárpát-medencei egyházaink közös dokumentumával a kezükben, október végén, ebben az ügyben járva az Európai Egyházak Konferenciája által összehívott brüsszeli tanácskozáson is részt vesznek.

Nyilvánvaló, hogy minden hasonló kezdeményezés csupán egy csepp víz a tengerben, amit ha túlbecsülni nem is kell, de alábecsülni sem szabad. Talán egy egészséges magyar, illetve a kommunista elnyomás tüzeiben megedződött, kelet-közép-európai keresztény szellemiség – amennyiben egyáltalán komolyan veszik – képes lehetne megtermékenyítő hatással lenni a hitében megfáradt és erkölcsi tartásában meggyengült Európára.

Az amerikai unitárius gyülekezetek szinte mindegyike testvér-egyházi kapcsolatokat épített ki az erdélyi unitárius közösségekkel. Az óceánon túli testvérek számára valóságos revelációt jelent az életerős, hitbuzgó erdélyi unitarizmus. Ebből a szemléletes példából kiindulva: a népi kereszténység értékvilágát őrző, hiteles keresztény szellemiség, mely sajátos történelmi körülményeink folytán a volt kommunista országok némelyikében, ezenképpen Erdélyben – Romániában – is még elevenen él, talán egy olyan értéktöbbletet jelent, mellyel sajátlagos módon éppen mi szolgálhatnánk az egységesülő Európa javára.

COUNCIL OF INTERNATIONAL EDUCATIONAL EXCHANGE

A CIEE 2003. ÉVI KONFERENCIÁJA
Budapest, 2003. november 5–8.

EGYETEMES ÉRTÉKEK VAGY NACIONALISTA ÉRDEKEK

A Nemzetközi Oktatásügyi Cseretanács egyik ismertető kiadványa a budapesti Tanulmányi Központ bemutatása kapcsán a magyar kultúra újjászületéséről beszél. Magyarországot és a volt szovjet tömb többi nemzetét örömmel tölti el az a rendkívüli változás, hogy a kommunista önkényuralom hosszú évtizedei után a szabad világ végre a felfedezés erejével ismerheti meg ez ideig mélysegesen elrejtett nyelvüket, irodalmukat, zenéjüket, képzőművészetüket, építészetüket és népi kultúrájukat.

Bibliai igével szólva: értékeink mind ez ideig véka alatt rejtőztek. Az értékek megteremtőit viszont falak választották el a nagyvilágtól. Nevezetesen: a Berlini fal a Keletet a Nyugattól.

Az érdekorientált nyugati gazdasági expanzióból jócskán kiábrándulva, hálával és köszönettel üdvözöljük azon külföldi Testvéreinket, akiket nem önös érdekeik vezérelnek hozzánk, hanem az embereket, nemzeteket, országokat és vallásokat összekapcsoló értékek hídján közlekedve találnak ide. Nem kétséges, hogy közülük valók vagytok Ti is, a CIEE idei konferenciájának résztvevői, és maga a Nemzetközi Tanács, mely több mint fél évszázada, egyre szélesedő körben végzi az egyetemek és országok közötti nyelvi és kulturális hídverést.

Mi, a Magyarország határain kívül rekedt, az Európa jobbik felétől még inkább elzárt, és kétszeresen elnyomott kisebbségi magyarok különösképpen magunkénak érezzük a CIEE-nek azt a programcélkitűzését, mely „a nemzetközi megértés növelésére, valamint a nemzetek közötti bizalom megteremtésére” irányul.

Szívből kívánom, hogy a budapesti konferencia ezt a szellemet és lelkületet építse a résztvevők, valamint az általuk képviselt országok és intézmények között.

x   x   x

Erdélyi magyarként őszinte köszönettel és elismeréssel tartozom a CIEE budapesti központjának azért a kitüntető figyelméért, mellyel Románia eme csodálatos vidékének a múltját, kultúráját és jelenét kíséri.

A Tanulmányi Központ Kulturális tevékenységek és helyszíni kiszállások című programjáról ezt olvashatjuk: „Sajátos vonása a programnak az a tanulmányút, mely Erdély idegenek által ritkán látogatott magyar falvaiba vezeti el a résztvevőket”. Egyik úti ismertető kivételes nagyrabecsüléssel szól „a sok nemzetiségű erdélyi Tündérkertről”, arról a „titokzatos olvasztótégelyről”, melynek határai között „a magyar, német és román kultúrák és vallások évszázadokon át békében éltek egymás mellett”.

A jóhiszemű külföldi érdeklődő mindezek hallatán azt hihetné, hogy Kelet-Európában – Romániában – valamely egzotikus tündéri táj és az erdélyi falvak romlatlan, bukolikus kultúrája fogadja. Ez a benyomás azonban merő tévedés, a festői tájak és a hagyományos értékek megszépítő játékának káprázata volna. Amint az lenni szokott: a valóság ennél sivárabb.

Amennyiben Budapestre ráillik az az igen találó megállapítás, hogy „egyedi kilátást és tapasztalatot nyújt arra nézve, hogy egy ország milyen utat tesz meg Nyugatról Kelet irányába, majd újból vissza” – Bukarest vonatkozásában ez aligha mondható el. Közel másfél évtizeddel a kommunista diktatúra bukása után Románia még mindig a – bibliai – „pusztai vándorlás” azon útszakaszán bolyong, melyről az Ígéret földjét mégcsak sejteni sem lehet. Politikai, társadalmi, gazdasági vonatkozásban egyaránt érvényes ez a megállapítás – etnikai, vallási, kulturális viszonylatban pedig különösképpen.

Talán nem tévedünk, ha általános értelemben, sajátos hangsúlyokkal ugyan, de az egész kelet-európai helyzetet hasonlóképpen

értékeljük. Az egykor a magyar királysághoz tartozó és egy ideig önálló államot alkotó (16–17. század) Erdélyt a régi Romániától elválasztó Kárpátok vonulata annak a lengyel–orosz és szerb–horvát politikai-kulturális határvonalnak a szerves részét képezi, mely nemcsak az egyes országok, hanem – általános módon – a keleti autokratikus és a nyugati demokratikus államberendezkedések között von éles határt. Az első világháború után, Romániához való odacsatolása révén Erdély a keleti politikai és kultúrkörbe került át – vagyis egy olyan világba, mely a demokratikus értékeken, az emberi jogok tiszteletben tartásán, a jogállamiságon és a tolerancián alapuló, egységesülő Európához mind a mai napig kínkeservesen találja meg az útját. Hasonló beilleszkedési gondokkal küszködik a többi balkáni állam, példának okáért az etnikai és vallási háborúskodásokban kivérzett volt Jugoszlávia, vagy másfelől az említett határvonaltól keletre eső posztszovjet államalakulatok.

Erdélyt egykoron valóban a „nációk” és a „religiók” békés egymás mellett élése és együtt fejlődése jellemezte. 1568-ban a világon talán első ízben itt mondták ki és honosították meg a római katolikusok és a protestáns felekezetek (lutheránusok, reformátusok és unitáriusok) közötti vallásbékét. Évszázadokon át egy sajátos erdélyi tolerancia volt jellemző az itt élő magyarok, németek (szászok és svábok) és románok társadalmi viszonyaira. Tartós reminiscencia gyanánt ez a szellemiség köszönt reánk Temesváron is, ahonnan 1989-ben, egy református gyülekezeti közösség ellenállásából, valamint az ott élő etnikumok és vallások összefogásából a romániai rendszerváltozás elindult.

Mindez azonban jobbára már a múlté. 1921-től kezdve, a nacionalista Nagy-Románia megalakulásától fogva egészen más időszámítás kezdődött Erdélyben...

x   x   x

Az 1923-as román ősalkotmány első helyen az egységes román nemzetállam politikai dogmáját cikkelyezte be. Azóta is ez az etno-

diszkriminatív tétel, illetve az ezen alapuló, etnokratikus államrend és törvényrendszer határozza meg az ország belpolitikáját és társadalmi életét. Ezen alapul az a homogenizációs nemzetpolitikai stratégia, mely elsődleges céljául tűzte ki a nemzeti és vallási kisebbségek beolvasztását vagy elűzését és a homogén pánromán és pánortodox állam megteremtését. Ennek a politikának az egyenes folyománya egyébként Ceaușescu diktátor hírhedt falurombolási terve.

A román nemzetállami nacionalizmus gyászos hozadéka Erdély soknemzetiségű és sokvallású jellegének a drasztikus eltörlése. Míg 1921-ben még Erdély népességének közel 50%-át tették ki a nemzetiségek – arányuk mára már 20% alá süllyedt. A zsidók – nem csak a holokausztnak tulajdoníthatóan – szinte teljesen eltűntek. A mintegy hétszázézer német közösség lélekszáma ma már ötvenezer körül mozog. A magyarság létszáma csupán az utóbbi tíz esztendőben mintegy kétszázézerrel fogyatkozott – másfél millió alá csökkent.

A jelenlegi román politika – az éppen hatalmon lévő kormányok pártszíneitől függetlenül – „demokratikus” módszerekkel tovább folytatja a hagyományos nacionalista homogenizáció gyakorlatát.

Románia „demokratikus átalakulása” nem utolsósorban éppen ennek az antidemokratikus és diszkriminatív, a nemzeti és vallási sokféleséget romboló és – végső soron – vértelen genocídiumot véghez vivő kisebbségpolitikának tulajdoníthatóan hamis és hiteltelen. Az ország népe most, októberben szavazott a módosított alkotmányról. Ez az alaptörvény azonban változatlanul tartalmazza az európai normáknak ellentmondó nemzetállami definíciót.

A román arculatfestő és látszatpolitika kisebb-nagyobb kisebbségi engedmények révén mind ez ideig sikerrel tudta elhíttetni a világgal, hogy kisebbségpolitikája megfelel az európai és egyetemes demokratikus normáknak. Valójában azonban: „Románia ma is egy olyan több nemzetű állam, amelyben az egyik nemzet, a többségi román elnyomja a másikat, a számbeli kisebbségben élő magyart.

Az alkotmány pedig ennek az elnyomásnak biztosít jogi keretet” – állapítja meg igen találóan egy politikai elemző.

x x x

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ), az Európa Tanács (ET) és a Közép-Európai Kezdeményezés (KEK) kisebbségvédelmi dokumentumai az európai integráció összefüggésében komoly támogatást és jogi-politikai háttérrel biztosítanak az etnikai, nyelvi, kulturális és vallási kisebbségeknek. Az egyéni és emberi jogoktól ma már nem egy európai jogszabály eljutott a kisebbségi kollektív jogok és az autonómia jogának megfogalmazásáig. Éppen jelenleg, az Európai Unió Alkotmányának vitájában is központi helyet foglal el a kisebbségvédelem. A tervezet I. részének 3. cikkelyében „a nyelvi és kulturális sokszínűség” tiszteletben tartása alapvető követelménynek számít. Az alaptörvény részévé váló alapjogi Charta pedig egyértelműen tiltja a nyelvi, kulturális és vallási diszkriminációt.

Ezzel szemben az Unióba igyekvő Romániában ezen jogok és előírások betartása csak látszólagos. Az erdélyi „Tündérkert” gazdagsága és szépsége, etnikai és vallási sokszínűsége rohamosan pusztul. Az antiszemita és romaellenes megnyilvánulások kiegészítéseképpen féktelen magyarellenes propaganda folyik, sőt a magyar kisebbségi jogvédőket hatósági fenyegetések és zaklatások sújtják.

A CIEE – éppen az idejében – különleges hangsúlyt fektet a kevésbé ismert és kevésbé használatos nyelvek tanítására. Éppen ezért illő éppen itt elmondanunk, hogy: a kisebbségi lét egyik legfontosabb megnyilvánulása a nyelv. A kisebbségi nyelvhasználattal kapcsolatos romániai engedmények ellenére az erdélyi magyarság, de különösképpen a moldvai csángómagyarok szabad nyelvhasználatára további jogfosztó korlátozásokat szenved.

Nemzeti önazonosságunk meghatározó alapeleme az anyanyelv. Nyelvi jogainktól való megfosztásunk különösképpen az ok-

tatásügy területén nyilvánvaló. Erre nézve álljon itt néhány szemléletes adat.

Az 1998–1999-es számadatok szerint a romániai beiskolázott gyermekeknek mindössze 4,7%-a tanult magyar nyelven – szemben a romániai magyarság 7,1%-os arányával.

A felsőoktatás területén a statisztikák ennél is kedvezőtlenebbek. 1989–1990-ben az egyetemistáknak még 4,3%-a volt magyar. 1991–1992-ben arányuk 4%-ra csökkent. Az 1998–1999-es tanévben ez az arány mindössze 3,9% volt. Ehhez viszont még azt is hozzá kell tennünk, hogy a magyar hallgatóknak alig egy kicsiny töredéke tanulhatott anyanyelvén. Romániában ugyanis 1959-ben a magyar tannyelvű Bolyai Tudományegyetemet erőszakkal megszüntették. 1580-as alapítású egyetemünket 1989 után sem sikerült helyreállítanunk. Jelenleg országunkban mintegy 100 román állami és magánegyetem működik. Az 57 állami egyetem között egyetlen magyar nyelvű sincsen. Néhány erdélyi város egyetemén, magyar tagozatok keretében működnek ugyan magyar szakok, de az egész országban egyetlen magyar egyetemi kar sem található – a mintegy 600 román nyelvű között.

A romániai magyar egyházak ennek a lesújtó helyzetnek a láttán vállalkoztak arra, hogy – magyarországi kormánytámogatással – létrehozzák a Sapientia–Erdélyi Magyar Tudományegyetemet. A rohamosan pusztuló magyar közösség létérdeke késztetett bennünket erre a lépésre.

Nagyváradon hasonló megfontolásból alapítottuk meg a Partiumi Keresztény Egyetemet, mely ebben a tanévben három karon és 14 szakon közel 1000 hallgatóval és 150 oktatóval működik.

Megjegyzésre méltó, hogy a román Tanügyi törvény korlátozásai miatt ezek a tanintézetek magán jellegűek, és az állam részéről semminémű támogatásban nem részesülnek.

A CIEE 2002. évi, atlantai konferenciája határozottan kiállt az „alulképviselt” kisebbségi hallgatók külföldi tanulmányi lehetőségei biztosítása mellett. Keserű iróniája a sorsnak, hogy a mi hallgatóink-

nak a saját országukban sincs lehetőségük kellő számban és saját anyanyelvükön tanulniuk.

A CIEE idei konferenciájának központi témája: A nyelvtanulás otthon és külföldön. Fájdalommal kell megállapítanunk, hogy a mi ifjúságunknak még a saját hazájában sincs lehetősége a saját anyanyelvén tanulnia.

Mindezek ellenére azt reméljük, hogy az európai integrációs folyamat keretében érvényesülő kisebbségi és oktatásügyi normák érvényesülését – távlatilag – a nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási kizárólagosság alapján álló román államnacionalizmus sem fogja tudni feltartóztatni. Ehhez reméljük a segítségét a nyelvek és kultúrák sokszínűségét és gazdagságát támogató Nemzetközi Oktatásügyi Cseretanácsnak.

T F - E S T É K
Budapest, Testnevelési Főiskola
2004. február 27.

ÖSSZEFOGÁSSAL – AZ AUTONÓMIÁÉRT

Reményik Sándor Segítsetek című költeménye vezette be előadásomat. Igen, arra kérlek, hogy segítsetek nekünk.

„Összefogással – az autonómiáért”. – Azért adtam ezt a címet előadásomnak, hogy szövetségeseket szerezzek az erdélyi ügynek. Valamikor, a két világháború között, revízióban gondolkodtak eleink. Ahhoz képest, milyen kevés is az, amire most kérlek benneteket: Segítsetek nekünk közösségi önkormányzatunkat kivívni! Ezúttal az egész magyar közvéleményhez, az ide származott erdélyiekhez, a magyarhoni politikai osztályhoz, a politikai pártokhoz fordulok ezzel a felhívással. Fájdalmas, hogy maholnap az anyaország lakosságának – elszakadt véreinknek – egy jelentős része úgy tekint határon túli testvéreire, mint az amerikai jenkik Európára. Ne hagyjuk, hogy így legyen.

Nagy jóérzéssel gondolok vissza arra a rendkívüli TF-Estre, melyen 2002 áprilisában „a nemzet miniszterelnöke” tartott előadást. Akkor is, és most is ugyanaz a tét: a nemzet jövője, Erdély jövője.

A múlt évezred végén Orbán Viktor egy közös nemzetstratégia kidolgozását kezdeményezte. Ez a nemzetstratégia a határokon átívelő nemzetegyesítés kormányzati programjában öltött testet. Ki beszél itt tehát egy nemzetstratégia hiányáról, illetve szükségességéről? Hiszen az már a Magyar Állandó Értekezlet 1998-béli megalakításával kezdetét vette.

Határon túli vonatkozásban hasonlóan ígéretes kezdetekről beszélhetünk. 1989-et követően valamennyi határon túli nemzeti közösségünk az önrendelkezés politikája jegyében indult a jö-

vőnek. A célt is pontosan meghatározták. Ebben a vonatkozásban egyébként Markó Béla találóan idézi Kós Károly Kiáltó szó című kiáltványát, melyet Zágoni Istvánnal és Paál Árpáddal közösen fogalmaztak meg, 1921-ben. Mondom, jól mondja a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elnöke, hogy: „Számba kell vennünk erőinket, szerveznünk kell a munkát, tudnunk kell a célt, amit el akarunk érni“. Ám itt váratlanul megszakad az idézet, és a politikus-költő épp a lényegét hagyja le. A Kós-szöveg ugyanis ekképpen folytatódik: „Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája“.

A nemzetstratégiáról elmélkedő RMDSZ-vezér kihagyása egyáltalán nem stílusbeli kérdés. A Kós Károly-i cél ugyanis: a magyarság nemzeti autonómiája. Az elhagyott idézettel együtt éppen ezt az alapvető célkitűzést ejti a hivatalos RMDSZ egész 1996 utáni politikája. És az esszéírássra felbuzduló szövetségi elnök, képmutató módon, ráadásul éppen azokkal kíván összefogni egy ki tudja, minémű nemzetstratégia érdekében, akik éppen ezt a célt – az autonómiát – tagadják meg, és az éppen már beindulóban volt nemzetpolitikát térítik el, és törlik derékba.

Az „ellenpálfordulás“ nyilvánvaló. Mint mondtam, 1989 után az önrendelkezés kivívásának a jegyében alakultak és szerveződtek meg határon túlra szakadt nemzeti közösségeink. Éppen a kezembe került Ríz Ádám egyik írása. Ebben egy kimutatás található, mely a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Vajdasági Magyar Demokratikus Közösség, az RMDSZ és az Együttélés politikai mozgalom autonómiaterveit összesíti. A KMKSZ kezdte, 1991-ben, a Kárpátaljai Magyar Autonómia alapelveiről szóló dokumentum kibocsátásával; sőt, nem sokkal ezután, Kárpátalján már meg is szervezték a népszavazást az autonómia ügyében. 1992 áprilisában a VMDK adta ki Magyar Autonómia-dokumentumát. Az RMDSZ 1993-ban terjesztette be Törvénytervezetét a nemzeti kisebbségekről és az autonóm közösségekről. Nem utolsósorban az éppen tíz évvel ezelőtti, révkomarómi nagygyűlést követően az Együttélésnek A Szlovák Köztársaságban élő nemzeti és etnikai közösségek

és kisebbségek jogállásáról szóló alkotmány-törvényjavaslata méltó az említésre.

Egy másik – erdélyi – szerző, Salat Levente, egy tanulmánya mellékleteként az 1990–2004 közötti erdélyi autonómiatervezeteket ismerteti. Összesen tízet sorol fel. A szerzők között olvashatjuk Szócs Géza, Szilágyi N. Sándor és Bakk Miklós, nem utolsósorban pedig Csapó József volt szenátor nevét, akit mellesleg ebbéli érdemei miatt buktattak ki a szenátusból, és aki jelenleg a Székely Nemzeti Tanács választott elnöke.

Így indultunk '89 után. Aztán 1992. október 25-én, az akkor még helyes kerékvágásban haladó RMDSZ teljes egyöntetűséggel elfogadta a Kolozsvári Nyilatkozatot, az erdélyi magyar önkormányzat alap- és referenciadokumentumát. Ebből idézek: „Kötelességünk felmutatni azt a megoldást, amely számunkra és az ország számára is kiút a válságból. Állítjuk, hogy ez az út a belső önrendelkezés.” – Gyulafehérvárra hivatkozik a Kolozsvári Nyilatkozat, a híres gyulafehérvári határozatok (1918) 3. fejezetének 1. pontjára: „Teljes nemzeti szabadság az együtt lakó népek számára. Mindegyik népnek joga van a maga neveléséhez és kormányzásához, saját anyanyelvén, saját közigazgatással, saját kebeléből választott egyének által. A törvényhozó testületekben az ország kormányzásában való részvételre minden nép népességének számarányában nyer jogot.” De a párizsi kisebbségi szerződésre is hivatkozhatunk. 1919-ben az Észak-Amerikai Egyesült Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán mint szövetséges és társult főhatalmak, más részről pedig Románia írták alá ezt a szerződést, amelynek 11. cikkében ez olvasható: „Románia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász közületeknek a román állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben, helyi önkormányzatot engedélyezzen.” Nos, mindezekből soha nem lett semmi, és az országrablók utódait valósággal irritálja, ha szerény szóval a gyulafehérvári határozatokat idézzük.

A '90-es kezdetektől kiindulva folytatom. A Kolozsvári Nyilatkozat mentén haladva az 1993-as brassói, valamint a '95-ös kolozs-

vári kongresszust idézem, amelyek – egyebek mellett – világosan kimondják, hogy: a Szövetség, a nemzetközi joggyakorlathoz igazodva, a romániai magyarságot nemzeti kisebbségként határozza meg; „ugyanakkor a közösség önmagát politikai alannak, államalkotó tényezőnek, a román nemzet egyenjogú társának tekinti“. Az RMDSZ-program a romániai magyar nemzeti kisebbség számára a helyi és regionális autonómiát, a személyi és kulturális autonómiát, valamint a sajátos státusú helyi önkormányzatok által gyakorolt öngazgatást írja elő követendő célként. Ezt azóta is valamennyi kongresszus megerősítette. A programban ma is központi helyet foglal el a három szintű autonómiakoncepció. A baj csupán az, hogy úgy jártunk az RMDSZ-szel, mint azzal az autóval, amelyik jobbra jelez és balra hajt.

Még emlékszem a szövetség elnökének a szavaira, aki 1995-ben, egy budapesti nemzetközi konferencia alkalmával a megoldás lehetőségének szempontjairól ekképpen fogalmazott: „a romániai magyar közösség egységesen kinyilvánította akaratát abban a tekintetben, hogy autonómiát kapjon. Ezt az RMDSZ programjára a parlamenti választásokon leadott egymillió szavazat is mutatja, de az olyan közvetlen megnyilatkozások is, mint az 1994-ben, a román parlamentben benyújtott, félmillió állampolgár által aláírt saját oktatási törvénytervezet“. 1993-ban egyébként – amint említettem – be is nyújtottunk egy törvénytervezetet a „nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről“. Az RMDSZ tiszteletbeli elnökeként én magam is cselekvő részese voltam ennek. Mindez ma már a múlté.

A következő állomás az 1996-os magyar-magyar csúcstalálkozó volt, amelyet itt, Budapesten tartottunk, július havában. Ekkor teljes egyetértésre jutottunk az autonómia igénylése tekintetében. A Közös Nyilatkozat 3. pontjában az alulírók „megerősítik, hogy a határon túli magyarok identitása megőrzésének és közösségként való fennmaradásának, fejlődésének, valamint a szülőföldön való megmaradásának alapvető kérdése az önkormányzat, az autonómia létrehozása, összhangban a működő európai gyakorlattal és a

nemzetközi normák szellemiségével”. Éjnek idején kínlódtunk és fogalmaztunk, hogy ezt a szöveget valahogyan, valamennyi párttal el tudjuk fogadtatni. „Összehangolt támogatásban részesítjük a határon túli magyar közösségek ennek megfelelő autonómiatörekvéseit, mint helyzetük alkotmányos egyenjogúságon alapuló rendezésének eszközét. A magyar kormány ezzel kapcsolatos nemzetközi fellépésén túlmenően – az aláírók – kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a nemzetközi pártközi fórumokon és a nem-kormányzati szervezetekben végzett ilyen jellegű munkának” – áll a nyilatkozatban.

Milyen szép volt! Teljes és tökéletes Kárpát-medencei magyar egyetértés! A parlamenti pártok és a határon túli magyar szervezetek és pártok elnökeinek aláírásával ellátott mértékadó dokumentum született.

Aztán viszont a valóságra való kijózanodás, a felforrósodott lelkek lehűlése következett. Hiszen a két állam képviselői egészen váratlanul, már szeptember 16-án aláírták Temesváron a román–magyar alapszerződést. Furcsa módon, ennek a szerződésnek a lábjegyzete érdemel a legnagyobb figyelmet. Nagy nehézségek árán ugyan, a szövegbe még sikerült beiktatni az Európa Tanács 1201/1993. számú Ajánlását, de ebben végül is nem volt sok köszönet, ugyanis ellensúlyozásaképpen, a román fél követelésére, a dokumentum végére a következő függelék került: „A Szerződő Felek egyetértenek abban, hogy az 1201. számú Ajánlás nem hivatkozik a kollektív jogokra, és nem kötelezi a Feleket arra, hogy az említett személyek számára biztosítsák a jogot az etnikai alapú területi autonómia speciális státusára”. Ez, a magyar fél megalkuvásából odabiggyesztett betoldás kész csúfság: az ET hivatkozott dokumentumának a meghazudtolása.

Egyébként szegény Tabajdi Csaba is mély sajnálatát fejezte ki a történetek miatt. Még az aláírás előtt, augusztusban, Markó Bélával és Takács Csaba ügyvezető elnökkel hiába kilincselünk Budapesten, a Határon Túli Magyarok Hivatalában, a külügynél és a Miniszterelnöknél. Horn Gyula végül is megszegte a szavát. Rólunk meg-

kérdésünk nélkül döntöttek. Tudomásunkra hozták, hogy az államközi szerződés illetően aláírása: „verdictum”. Ha tetszik, jó, ha nem, akkor is jó. Elvégeztetett.

Azt is mondhatnánk, hogy többé vagy kevésbé valamennyi, szomszédos országgal megkötött alapszerződéssel ugyanez a helyzet... Utóbb még bízunk, hogy valamit sikerülni fog kiügyeskednünk. Nem hagytunk fel a reménnyel és a kísérletezéssel. Rövidesen azonban nyilvánvalóvá vált, hogy hat évvel a rendszerváltozás után az autonómia ügye végképp zsákutcába jutott.

Sajog a lelkem, ha visszagondolok arra, hogy az azóta eltelt nyolc év alatt mire juthattunk volna, hogyha brutális cinkossággal nem szakítják meg az erdélyi – határon túli – magyar önállósodási, önrendelkezési folyamatot. Az 1996-os, példás összefogást azonban, száznyolcvan fokos irányváltással a megosztás-megoszlás időszaka követte, mely mindmáig tart. Honnan az erdélyi magyarság mostani megosztottsága? – kérdezzük. A megalkuvók a maguk mentésére, az egység demagógiáját igénybe véve, csak vádaskodni tudnak. Mintha nem tudnák, hogy valójában az ő hathatós közreműködésükkel, az alapszerződés szégyenletes temesvári aláírásával szakadt ketté az RMDSZ. Ez akkor még nem volt ennyire nyilvánvaló. Mi viszont, akik eredeti autonómiaprogramunkhoz hűek maradtunk, már akkor riadót fújtunk, és a temesvári Millenniumi templomban tiltakozó ellenrendezvényt tartottunk. A drámai demonstráción ott voltak egyébként történelmi egyházaink, másfelől a Fidesz és az MDF képviselői és rengeteg érdeklődő-támogató, szerte Erdélyországból.

Az azóta is egyre mélyülő szakadás – mondom – az alapszerződés jogfosztó lábjegyzetére vezethető vissza. És még valamire. Jóval előbb, már 1993-mal kezdődően, néhány vezető RMDSZ-politikus, Frunda György, Tokay György és Borbély László saját szakállukra, a tengerparti Neptun üdülőhelyen, Ceaușescu egykori kedvelt vilájában tárgyalásba bocsátkoztak, és lepaktáltak az utódkommunista-nacionalista román hatalommal. Ekkor – 1994-ben – még volt annyi ereje az RMDSZ döntéshozó testületének, a Szövetségi

Képviselők Tanácsának, hogy határozati úton ítélje el a mandátum nélkül tárgyalókat. Az alapszerződés sietős aláírása után viszont a román–magyar „elvtársi” kapcsolatok révén legitimációt nyert az ún. neptuni irányvonal, és ettől fogva ez a megosztó politika vált uralkodóvá a romániai magyar közéletben.

Ekkorra tehető az RMDSZ-re leszűkülő és az RMDSZ-be beszűkülő romániai magyar politikai elit teljes önfeladásának, politikai árulásának a kezdete. Az önálló, autonomista, helyzetteremtő politikát ettől kezdve fokozatosan a helyzetkövető, opportunista kisebb(rendű)ségi politika váltotta fel. Innen már egyenesen vezetett az út az 1996-os puccsszerű kormányba lépéshez, majd 2000-ben az utódkommunistákkal cinkosságot vállaló és máig tartó paktum-, illetve protokollum-politikához, mely mindmáig meghatározója elnyomorodott politikai életünknek. Ezek után nem csoda, hogy 2003. január 31-én, az RMDSZ legutóbbi kongresszusán Adrian Năstase miniszterelnök – „barátja”, Medgyessy Péter jelenlétében – háborítatlanul ítélhette el a plénum előtt a kollektív jogokat és az autonómiát, sőt ezért lelkes tapsot is beinkasszált az erdélyi magyarság megzavarodott kongresszusi képviselőitől.

1996-ban a Horn-kormány egyik napról a másikra kihátrált az autonómia mögül, az anyaország cserben- és sorsunkra hagyott bennünket. Ezzel együtt a posztkommunista Iliescu-rezsim a magyar diplomácia és egyben a kiszolgáltatott romániai magyarság felett – újabb – fényes győzelmet aratott. A román és a magyar utódkommunisták egyesült erővel, a proletár internacionalizmus elvtársi hagyományát követve az RMDSZ opportunistá vezérkarát is simán lemondatták az önrendelkezés jogáról.

Az új irányvétel ugyan az RMDSZ autonómiaprogramját érintetlenül hagyta, és az ma is szerves része az RMDSZ 2003-ban megerősített Programjának – csak hát ez körülbelül annyit ér, mint a volt kommunista alkotmányokban az emberi jogok biztosítása. Vagyis: papíron marad. A Medgyessy-kormány alatt újraéledő román–magyar „megbékélési politika” legtalálósabban az aradi Szabadság-szobor esetével jellemezhető. A megbékélés érdekében mond-

junk le a szabadságról, illetve alkudjunk meg a történelemhamisító román Diadalívvel. Igazi megbékélés helyett: valódi megalkuvás – ez a román–magyar posztkommunista politika kínálata.

Ion Iliescu és Horn Gyula már 1996-ban a román–magyar történelmi megbékélésről regéltek. Hangadó politikusok az elzász-lotharingiai mintát emlegették, feledve azt, hogy ez a „megbékélés” az ottani németesség önkéntes asszimilációjával volt egyenértékű. Azóta a román–magyar megbékélési politika az ún. román kisebbségi modell alakjában meg is teremtette a maga mérgezett gyümölcsét. Elvakult, illetve nemzetidegen magyar segédlettel a román kirakatpolitikának sikerült Amerikával és Európával is elhíttetnie, hogy országunkban modell- és példaértékű módon megoldást nyert a kisebbségi kérdés, az erdélyi magyarság helyzete. Ennek a látszatpolitikának, a megbékélésnek álcázott asszimilációs kisebbségpolitikai modellnek a hitelesítésében és elfogadtatásában a nemzeti érdekeinket eláruló RMDSZ-csúcsvezetőség elévülhetetlen érdemeket szerzett...

Az Iliescu-rezsim politikai győzelme, illetve a Horn-kormány elvtelen kiegyezése, erőteljes nyugati háttértámogatás mellett szükségszerűen vezetett az önálló erdélyi magyar politika feladásához. Némi eltéréssel ugyan, de ugyanez az önfeladás ment végbe a szlovákiai és a jugoszláviai magyar politikai életben. Az RMDSZ, az MKP és a VMSZ, bölcsnek látszó helyzetfelismerésből, rendre besoroltak az uralkodó politikai trendbe, és az éppen hatalmon lévő nacionalista, vagy éppenséggel utódkommunista többségi kormányok klienseivé váltak, politikailag asszimilálódtak. Mert ne feledjük: nem csak nyelvi vagy vallási asszimiláció létezik. A magyar nemzeti érdekek képviselőit a többségihez való elvtelen átídomulása – a maga módján – ugyanebbe a jelenségkörbe tartozik.

Nekünk hovatovább már nem erdélyi, hanem bukaresti politikusaink vannak. Az RMDSZ élén, növekvő súllyal és arányban, nem erdélyi magyar, hanem magyar nemzetiségű román politikusok állanak. Amikor ezt állítom, természetesen elsősorban a „központi bizottságként” működő Operatív Tanácsot alkotó csúcsveze-

tőségre, valamint a százas nagyságrendű RMDSZ párt-nómenklatúra tagjaira gondolok.

A jelenlegi viszonyok kialakulására nézve hadd idézzek az Oxford Analytica című kelet-európai hírlevél romániai helyzetelemzéséből. Eszerint „az RMDSZ visszatartó jelenléte nélkül fennáll a veszélye annak, hogy radikális hangok az elégedetlen magyarokat konfliktusba sodorják a román hatóságokkal. Magyarországon Orbán Viktor ellenzéki vezető forrósította fel a légkört a határon túli magyarok aktív védelmezése és területi autonómiaköveteléseik leplezetlen támogatása által. Romániában Kolozsvár és Marosvásárhely nacionalista polgármesterei nem riadnának vissza a magyar radikálisokkal való konfrontációtól. Decemberben Markó Béla RMDSZ-vezér a jugoszláv stílusú erőszak veszélyeitől óvott, „amennyiben a dolgok kicsúsznak az ellenőrzés alól” (2004. február 2.).

A bármely reális alapot nélkülöző politikai riadalomkeltés manipulációs propagandájának a mintaesetével van dolgunk. A jugoszláviai rémképek felfestése által gerjesztett félelem éppen elég-séges ahhoz, hogy a – tudatosan – félrevezetett Nyugat az ún. magyar radikálisokban is a román szélsőséges nacionalistákhoz hasonló háborúskodókat lásson, akiket Magyarországról Orbán Viktor tüzel az erőszakra, aki – melleleg – alig különbözik Kolozsvár Funar nevű polgármesterétől. Ezért volt szükség arra – állítja az angolszász elemző –, hogy 2000-ben a román Szociáldemokrata Párt (PSD) paktumot kössön a magyar közösséggel. „Az Európai Unió volt a brókere a váratlan paktumnak – olvassuk. Brüsszel világossá tette a PSD számára, hogy egy teljességgel új magatartás kialakítása szükséges a magyar kisebbséggel szemben, annak bebizonyítása érdekében, hogy a Năstase-kormány elkötelezett a nemzeti ellenségeskedés visszautasításán alapuló európai modell iránt”.

Íme, miképpen kovácsolódott ki az álságos román kisebbségpolitikai modell, éppenséggel Markó Béla segédletével, aki váltig hangoztatja, hogy az RMDSZ a konfrontáció helyett a kooperációt választotta. A romániai magyarság új urai újból feltalálták a „fából vaskarikát”, és a rosszul felfogott román nemzeti érdeket

kiszolgálva, saját jogfosztásunkban készségesen együttműködnek elnyomóinkkal. A jelen politikai viszonylatok közepette „kooperálásuk” kiemelt „szakterülete”: az esküdt autonómiaellenesség. Erről szól az ún. protokollum-politika, mely az utódkommunista román kormánypártot (PSD) és az egyre kevésbé „magyar” és „demokratának” is csak jóindulattal mondható Magyar Demokrata Szövetséget szoros egységbe kovácsolja.

Ennek megfelelően, a Markó-féle RMDSZ az elnyomó nacionalista román hatalommal vállvetve harcol saját „radikálisai”, vagyis a saját Programjába foglalt autonómia képviselői, nevezetesen az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és a Székely Nemzeti Tanács ellen. Egy hamis ellenségkép és egy nem létező konfliktusveszély felhasználásával, a stabilitás megtévesztő jelszavát hangoztatva, Magyarország és Európa támogatását megszerezve, egyesült erővel lépnek fel a kontinens talán legbékésebb kisebbsége – az erdélyi magyar –, illetve az autonómiakövetelők népes tábora ellen.

Az idézett oxfordi elemzés a továbbiakban éppen az erősödő autonómiatörekvések és a magyarság radikalizálódása miatti aggodalmakról ír a „pánhungarizmus” címszó alatt. Minekutána alig leplezett rosszállással szól az RMDSZ „radikálisainak kicsiny frakciójáról”, Orbán Viktor exminiszterelnöknek azt rója fel, hogy „állhatatosan támogatja Erdély területi autonómiájának gondolatát”. Állítása szerint a Fidesz–MPSZ elnöke múlt év júniusában, Kolozsváron „a nemzet újraegyesítésére és Nagy-Magyarország helyreállítására” szóló felhívást tett közzé (sic!).

Ha lehetséges, az előbbinél is fonákabb az az eset, mely az Európai Néppárt február eleji kongresszusához kapcsolódik. A keresztény-demokrata elveket valló pártszövetség önálló dokumentumban biztosította támogatásáról az RMDSZ-t, miközben az – a Magyar Szocialista Párt oldaláról – szinte gátlás nélkül támadja Orbán Viktort, a Néppárt alelnökét. A már-már tudathasadásos állapotnak különleges pikantériát kölcsönöz az a körülmény, hogy ezenközben a szocialista pártállású svájci politikus, Andreas Gross

az autonómia melletti következetes kiállása révén vált híressé. A jelentése alapján elfogadott Európa Tanács-i határozat ugyanis az autonómiát mint olyan eszközt ajánlja a tagországok figyelmébe, mint amely kiválóan alkalmas a kisebbségi konfliktusok kezelésére, a nemzetközi stabilitás, a béke és a biztonság erősítésére.

Végére, a neptuni egyezkedés, az elvtelen magyar–román ki-egyezés, valamint az eleve elhibázott európai kisebbségpolitika konvergencia hatáseggyüttesének tulajdoníthatóan, az erdélyi magyarság jobb sorsra érdemes ügye ekképpen került kényszerpályára. Ígéretes kezdetek után, az autonómia körüli példás összefogás – a kedvezőtlen hatalmi-politikai konjunktúra következtében – az autonómia elleni összefogásba torkollott. Elsőrenden ez az a körülmény, amely 2003–2004-ben végletesen elszánt lépésekre készítette az erdélyi magyarság nemzeti elkötelezettségű erőit.

Sokan értetlenséggel fogadták azt, hogy ezelőtt két évvel pert indítottam a hivatalos RMDSZ ellen. Akkor még a Szövetség tiszteletbeli elnöke voltam. Olyan helyzetbe jutottunk, hogy már minden politikai eszközünk elfogyott egy balra tolódott, kommunista típusú RMDSZ-vezetőséggel szemben, amely a hatalom és az anyagi eszközök monopóliumának birtokában a valódi magyar érdekérvényesítés részére szemernyi esélyt sem hagyott. In extremis: a román igazságszolgáltatástól kívántam kiprovokálni, hogy az erdélyi magyarság ügyében igazságot tegyen.

A román igazságszolgáltatás pártfogását élvező, hatalombarát RMDSZ-vezetőség szemforgatására jellemző, hogy sorozatosan hisztérikus kirohanásokat rendezett amiatt, hogy „magyar emberként” – úgymond – magyarokat perelek, miközben szemérmesen elhallgatta, hogy az előző évek folyamán a Szövetség maga hány pert indított – példának okáért – az Udvarhelyi Polgári Egyesület vagy Kincses Előd volt Maros megyei RMDSZ-elnök, „Temesvár ügyvédje” ellen.

A jogállamiság elve alapján a legvégső eszközhöz kellett folyamodnom annak érdekében, hogy nyilvánvalóvá tegyem: az RMDSZ csúcsvezetősége tíz éven át tudatosan elszabotálta az

autonómiát, és a kongresszusi határozatok egész sora által előírányzott magyar választások kiírását is szándékosan elmulasztotta.

Minden civilizált, demokratikus országban leváltanák azt a vezetőséget, amely saját programját nem tartja tiszteletben. A „sajátos román demokráciában” azonban a politikailag asszimilált magyar totalitárius pártnak egy ilyen csekélység meg sem kottyán: mindmáig tovább folytatja saját közösségét és tagságát semmibe vevő politikai önkényeskedését.

Az RMDSZ-párttal szembeni elemi elégedetlenség azonban még mind kevés lett volna az elkeseredett fellépéshez. A nemzeti erők összefogásának és színre lépésének ennél komolyabb oka van, éspedig: az erdélyi magyar nemzeti közösség minden eddigit meghaladó, szinte előzmény nélküli pusztulása.

A szavak helyett azonban beszéljenek a tények.

1989 után a trianoni leépülési folyamat nem állt le, sőt még inkább kiszélesedett. Az 1910-es népszámlálás szerint 1920-ban Erdély román lakossága még csak 54%-ot tett ki, tehát a kisebbségi népesség számaránya megközelítette az 50%-ot. Még Románia egészén belül is a 16 millióból 4,5 millió volt a nem román. Éppen ezért, az adott népességi viszonyok között a lehető legminimálisabb kisebbségi elvárásnak számított az autonómia biztosítása a kisebbségi közösségek számára.

1988-ban jelent meg Pomogáts Béla *Hogyan tovább? Merre tovább?* című látnoki erejű írása, a müncheni Új látóhatárban. A következő adatok ebből származnak. 1920-ban Erdély és a Részek lakossága 5.242.000 volt, s ebből 2.825.000 volt a román. Az 1977-es népszámlálás szerint a terület lakossága már 7.500.000-et tett ki, s ebből 5.321.000 volt a román – vagyis hatvan év alatt a román népesség 88%-kal növekedett.

A sort a 2002. évi népszámlálás adataival zárom. 1992 és 2002 között az egész ország román lakossága 953 ezerrel, míg a magyarság közel 200 ezerrel fogyatkozott – ami a románok 5%-os, míg a magyarok 12–13%-os apadását jelenti. Csupán a Partiumban – az én Egyházkerületemben – tíz év alatt mintegy 40 ezer refor-

mátus magyar tűnt el; 571 ezres magyarsága pedig 499 ezerre csökkent. Ez egészében 15%-os apadásnak felel meg. A partiumi megyékben ezzel szemben a román lakosság mindössze 4%-kal lett kevesebb.

Lehetnek részeredmények, megnyugtató hírek, sőt heroikus megvalósítások az erdélyi magyarság életében, melyeket akár az RMDSZ által kivívott sikerekként is elkönnyvelhetünk. Úgy legyen. Ezek azonban mit sem változtatnak azon a tragikus összképen, amely mára már szinte vigasztalan és reménytelen. A szemünk láttára süllyed el Erdély, a Partium és Székelyföld között elterülő erdélyi magyar szigetvilág. Az utóbbi tíz év alatt Marosvásárhely magyarsága 50% alá, Szatmárnémeti 40%, Nagyvárad 30%, Kolozsvár pedig 20% alá süllyedt. És itt nem annyira a pusztasztatizikai adatok a vészesek, hanem sokkal inkább az, ami mögöttük meghúzódik. Elsősorban ugyanis az értelmiség és az ifjúság hagyta el Erdélyt. A beolvadókat is közöttük kell keresni. Egy elöregedett, demográfiai, szociális képletében megcsorbult magyar kistársadalommal van dolgunk, mely éppen egészséges reprodukciós képességét veszítette el, és halad biztos léptekkel lefelé a lejtőn, a szakadék felé.

Miközben a hivatalos RMDSZ újabb és újabb sikerekről és eredményekről regél – a számadatokra lecsupaszult, könyörtelen népességi helyzet kimondatlanul is azt követelné meg, hogy: ilyen helyzetben bármely felelős vezetőség és politikus önként mondjon le tisztségéről.

Erre a lesújtó helyzetre való tekintettel Egyházkerületi Közgyűlésünk 2003 őszén status confessionist, vagyis „hitvallási döntésállapotot” hirdetett. Ez az az állapot, amelyben – ha nem emeljük fel a szavunkat – a kövek fognak megszólalni. A beszédes adatokat az erdélyi magyar kistársadalom teljes mélységében tovább sorolhatnánk. Ebben a helyzetben nem hallgathat sem az Egyház, sem az RMDSZ, sem a Magyar Kormány. A mérhetetlen erejű és szinte előzmény nélküli pusztulást közös kötelességünk volna feltartóztatni vagy bár lelassítani.

Idézett tanulmányában Pomogáts Béla a vértelen román népiirtást bulldózerpolitikának nevezi. És felteszi a sokkoló kérdést: „Mégis miben reménykedjünk, és mit tegyünk? Arra ugyanis nincsen sem jogunk, sem kedvünk, hogy ölbe tett kézzel szemléljük az erdélyi magyarságnak ezt a végső romlásba taszítását, Erdélynek ezt a minden korábbinál kegyetlenebb és végletesebb metamorfózisát...” Ne felejtsük: akkor még csak 1988-at írtak. Márpedig a maihoz képest akkori helyzetünk még rózsaszínűnek volt mondható...

Megoldás gyanánt a nemzetét féltő író már akkor az autonómiát ajánlotta: „Elméletileg meg kell alapozni és részletesen ki kell dolgozni a kisebbségi autonómiák, közelebbről az erdélyi magyar autonómia egész rendszerét. Meggyőződésem – írja Pomogáts –, hogy a romániai magyarság helyzetét igazából csak az alkotmányosan garantált és széleskörűen érvényesülő, egyéni és közületi jogokat adó önkormányzat rendezheti...” Mondta és írta ezt az író a román falurombolás, a „bulldózerpolitika” kezdetén, amikor még a „hallgatás falai” szilárdan állottak, s mindez még merő utópiának tűnhetett...

Jászi Oszkár már 1920-ban, amikor Romániában járt, hasonló meggyőződéssel érvelt: „A román demokráciának nemcsak erkölcsi kötelessége, de egyenesen létérdeke, hogy megadja nekünk mindazokat a jogokat, melyeket egykor ő a magyar államtól követelt... ez ma is, miként a múltban, az egyedüli lehetőség arra, mellyel a nemzeti kisebbségeket az állam lojális polgáraivá lehet tenni. (...) A romániai magyarságnak semmiről sem kellene lemondania, ami számára fontos érték...” – írta egy „elkínzott, kivérzett magyarság” reményvesztett helyzetében, azzal a reménységgel, mely hasonlóképpen leverő, mai állapotunkban is kellő biztatást jelenthet számunkra.

Nyolc évtizedes, szinte megszakítatlanul zajló leépülés és pusztulás nyomán végre áttörésre volna szükség az erdélyi magyar, illetve az európai kisebbségi politikában. Könnyű belátni, hogy a trianoni út folytatódása nemzeti katasztrófához, erdélyi végzetünk beteljesedéséhez vezetne.

Míg a két világháború között eleink a területi revízióban gondolkodtak, a jelenlegi demográfiai és politikai viszonyokat figyelembe véve, számunkra egyetlen lehetőség: a belső önrendelkezés kivívása marad.

A határmódosítás egyetlen életképes alternatívája: az autonómia. Az elvesztett területek fejében jogokat: kollektív jogokat, a közösségi önrendelkezés jogát kell követelnünk.

2003. február 1-jén, Egyházkerületünk kezdeményezésére és szervezésében, Szatmárnémetiben erre szövetkeztünk. Az egymást követő erdélyi autonómiafórumok útján haladva, ugyanezen év végén ekképpen érkeztünk el az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és a Székely Nemzeti Tanács megalakulásához.

Az autonómia ügyében többé nem alkudhatunk.

A siker érdekében viszont teljes nemzeti egyetértésre, az 1996-oshoz hasonló összmagyar konszenzusra van szükségünk.

Természetesen, az RMDSZ-szel is meg kellene egyeznünk, és a román féllel is tárgyalni akarunk. Európa támogató jóindulatát is meg kell szerezni. Teljes összefogásra és átfogó együttműködésre van szükségünk.

Szándékaink ellenére azonban egyelőre nemcsak a román politikai osztállyal és az ellenünk hangolt román közvéleménnyel, hanem saját magyarjainkkal és a magyar kormányzattal is szemben találjuk magunkat. Részben ellensúlyozza ezt, hogy a Fidesz–Magyar Polgári Szövetség és a Magyar Demokrata Fórum mellettünk állanak. Európa nagyobb része viszont a közösségi önrendelkezés irányában tett lépéseinket továbbra is gyanakodva méregeti. Enyhe reménysugár számunkra a Gross-jelentés alapján elfogadott Európa Tanácsi Határozat. Nemzetközi szinten megtörni látszik a jég.

Miért olyan sürgős nekünk éppen most az autonómia? Erre a kérdésre nagyon egyszerű a válasz. Románia európai csatlakozását 2007-re tűzték ki. A menetrend szerint az integrációs tárgyalásoknak ez év végéig be kell fejeződnie. A kisebbségi fejezet tárgyalását már lezárták. Nyitva van még viszont az eurorégiókról szóló fejezet, melybe az autonómia ügye szervesen beleillik. Éppen ezért,

nemzeti közösségünk önkormányzati igényeit még idejében az Európai Unió elé kell terjesztenünk, hiszen a tárgyalások befejezése után erre már nem volna lehetőségünk. Márpedig az erdélyi magyarság végtére is azzal marad, amit a csatlakozási dokumentumok rögzítenek.

Ezt szem előtt tartva, a Magyar Kormányt és a Külügyminisztériumot arra kérjük, hogy sürgősen vizsgálják felül Románia integrációjának feltétel nélküli támogatására vonatkozó, indokolatlanul engedékeny álláspontjukat, és akár a csatlakozás feltételéül szabva támogassák erdélyi magyar autonómiatörekvéseinket.

1921-ben a Kiáltó Szó cél- és cselekvési egységet hirdetett magyarságunk nemzeti autonómiája körül. Meggyőződésem, hogy ma, nyolcvan év után is ez az a stratégiai célkitűzés, mely újból egységbe tömörítheti erdélyi népünket.

„Aki fél és retteg, térjen vissza” – mondja Gedeon a Midianiták ellen hadba szálló népének (Bir. 7,3). És valóban, több rostán is átesnek Izrael fiai, míg megmaradnak háromszázan, akiknek az Úr kezükbe adja ellenségeiket.

Kós Károly „kiáltó szava” ebben az értelemben ma is időszerű. „Aki fél, aki gyáva, aki nem bízik, aki nem hisz, aki gyenge, az lépjen ki a sorból. Az menjen. Az nekünk bajt csinál, az a mi munkánkat akadályozza, az a mi lábunk elé gáncsot vet, a mi árulónk az!” A gyávaság biztos vereség. A céltudatos bátorság viszont fél győzelem. Ez a tétje a mi autonómia melletti összefogásunknak.

NEMZETKÖZI ÉRTEKEZLET
AZ ÖNKORMÁNYZATISÁG JELENÉRŐL ÉS JÖVŐJÉRŐL
Szováta, 2004. április 1–2.

AUTONÓMIA ÉS INTEGRÁCIÓ

János Evangéliumában egy közismert történet szól arról a beteg emberről, aki a Bethesda tavánál, 38 év óta hiába várja a gyógyerejű vizek felkavarodását, mivel „nincs embere”, aki segítsen rajta, ő pedig önmagában tehetetlen. Hiábavaló várakozásának Jézus jövetelével szakad vége, aki segítségére siet, és meggyógyítja.

A bibliai eset érvényét a hátrányos kisebbségi helyzetén és történelmi sorsán saját erejéből változtatni nem tudó erdélyi magyarságra is kiterjeszthetjük. A számjegyek játékos cseréjével azt mondhatjuk, hogy jobb sorsra érdemes, országnyi népességű romániai nemzeti közösségünk 83 esztendő, vagyis Trianon óta sorozatosan lekési a gyógyító vizek felzavarodását, és bénultságából nem sikerül talpra állnia, a jogfosztó és sorvasztó többségi nacionalizmus megkötözöttségéből nem képes kibontakozni.

„Mi mindig mindenről elkésünk” – írja nagy költőnk, Ady Endre. „Nincs emberünk”, nincsen, aki segítsen – tehetjük hozzá a rászorultságban élő bibliai beteg szavával szólva.

Most, Húsvét közeledtén azonban nem csupán elesett állapotunk, hanem állhatatos reménységünk is az övével közös. Krisztusváró lélekkel óhajtjuk, hogy Angyal szálljon a vízre, és a romániai társadalom, valamint kisebbségi helyzetünk állóvizeit felkavaró változások meghozzák életünkben a várva várt gyógyulást.

Igen: hosszú évtizedek óta tartó senyvedés, fogyatkozás és pusztulás után gyökeres változásra, teljes gyógyulásra van szüksége romániai magyar nemzeti közösségünknek. Ehhez pedig Isten kegyelmén és Krisztus, „az áldott Orvos” közbeavatkozásán túlmenően, a magyarság összefogására, a románok együttműködésére és hathatós nemzetközi segítségre van szükségünk.

A felépülés érdekében viszont adekvát és hatékony gyógymódot kell alkalmaznunk. Pontos diagnózisra van szükség. „Növeli, ki elfödi a bajt” – mondja sorskérdéseink nagy ismerője, Illyés Gyula. Tüneti vagy felületi kezeléssel nem elégedhetünk meg. Ez csak tovább súlyosbítaná helyzetünket. A fájdalomcsillapításhoz hasonlítható, hatalmi engedmények és tetszetős látszatzmegoldások sem elégségesek. Ezek csak a totalitárius román nacionalizmus továbbélésének kedveznének. Magunkat és a világot csapnánk be általuk. A tovább folytatódó félrevezetés kóros állapotunk félrekezelését jelentené.

Ez az általános gyakorlata egyébként a Romániai Magyar Demokrata Szövetség tagságától és programjától elszakadt, hivatalos vezetőségének. Önigazoló sikerpropagandájával és saját érdekeit nemzeti érdekeink elébe helyező, önigazoló politikai kurzusával az elnyomó román hatalmat és annak kirakatpolitikáját legitimálja. Azt a látszatot igazolja, mintha a romániai magyarság ügye jó kérvágásban haladna. Az elhibázott diagnózis – az alapján álló, elvétett kezelés veszélyét hordozva – vétkes módon hozzájárul annak a hivatalos rangra emelkedett és az Európai Unióban, valamint az Egyesült Államokban is általánosan elfogadott hivatalos román politikai téveszmének a fenntartásához, mely szerint országunkban a kisebbségi kérdés modellértékűen megoldódott. Márpedig az igazi megoldásnak és a tényleges gyógyulásnak éppen ez a tévhit és az ezzel kapcsolatos arculatfestő politikai propaganda képezi továbbra is a legfőbb akadályát.

A romániai kisebbségpolitikában, illetve az erdélyi magyarság helyzetében a gyökeres változások iránt elkötelezett társadalmi és politikai erőknek, nevezetesen az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsnak és a Székely Nemzeti Tanácsnak, másfelől pedig a most szerveződő Magyar Polgári Szövetségnek szilárd meggyőződésük, hogy – a jelen politikai körülmények közepette – az igazi megoldásnak és gyógyulásnak egyetlen életképes eszköze és kerete: az európai integráció rendszerébe és a csatlakozni kívánó Romániában kialakítandó demokratikus struktúrákba beilleszkedő – több szintű –

autonómia. Tömören szólva: a megoldást a autonómia és az integráció együttesen kínálják számunkra.

x x x

Történelmi távlatban nézve a kérdést, az Európa békéjét számos esetben feldúló és azt a jelenben is veszélyeztető kisebbségi bajok forrása elsőrenden az első világháborút lezáró békerendszerben keresendő. Amint François Mitterand mondotta: a század összes békeszerződése igazságtalan volt, mert politikai ambíciókat, bosszúvágyat, stratégiai érdekeket próbált meg kielégíteni, figyelmen kívül hagyva az etnikai realitásokat. Ugyanakkor azonban hozzátette, hogy a teendő viszont nem az egésznek a felrúgása, hanem a tartósan kialakult kedvezőtlen helyzetnek valamely kiegészítő kisebbségvédelmi rendszerrel való korrekciója (lásd: Krónika, 2003. december 20–21., Beszélgetés Kovács Péter kisebbségjogi szakértővel). Ugyanezen gondolatmenetben haladva, említhetjük meg a másik jeles francia politikus, Jacques Chirac nevét, aki – akkor még Párizs polgármestereként – az autonómia igenléséig is eljutott.

A Trianon máig kiható következményeivel küszködő, alig felbecsülhető, tragikus mértékű pusztulást elszenvedett romániai magyarság mérsékelt bizakodással tapasztalja, hogy a jelenlegi európai politikai közfelfogásban ez a fajta gondolkozás egyre inkább teret hódít. Erre nézve egyébként komoly bizonyosság éppen a mostani, szovátai autonómiaértekezlet.

A körünkben jelen lévő Andreas Gross Európa tanácsi riportőr tavalyi jelentése, valamint a Tanács ennek alapján elfogadott, korszakos jelentőségű Határozata azt a reményt ébreszti bennünk, hogy a kisebbségi kollektív önrendelkezés vonatkozásában a közeljövőben akár politikai áttörés is bekövetkezhet. Amint jeles vendégünk éppen legutóbbi, budapesti látogatásakor elmondotta: „az uniós gondolat és a jelenlegi gyakorlat következtében kontinensünk egyre inkább a decentralizáció és a hatalommegosztás irányába tart. Azt is látni kell, hogy az idő előrehaladtával az európai tár-

sadalmak egyre változatosabbak, egyre sokszínűbbek lesznek. Nyilvánvaló, hogy a nemzet egységén alapuló, francia típusú állammodell már a múlté. A multikulturális vonások tovaterjedésével felértékelődnek a különböző autonómiaformák... Odébb Andreas Gross interjúja ekképpen folytatódik: Ausztria és Olaszország dél-tiroli példája „jól mutatja, hogy az uniós gondolat valósággal aláássa egy-egy állam elzárkózási törekvéseit. Ami Magyarországot illeti, a történelmi igazság mintha mostanában kezdene helyrebillenni. (...) Románia – a tervek szerint – tíz éven belül az Unió tagja lehet (...) mindez új távlatokat nyithat az autonómia kérdésében“ (Magyar Nemzet, 2003. december 9.; A nemzetállam már a múlté).

Románia autonómia iránti vehemens elutasító magatartása alig leplezett módon arra az őseredeti román szándéokra, illetve arra, a jelenben is érvényesülő nemzetpolitikai stratégiára utal vissza, mely az ún. nemzeti kérdés „megoldását“ az etnikai homogenizációban, az etnikai kisebbségek beolvasztásában vagy eltávolításában látja. Erre vallanak egyébként nemcsak a múlt századi, hanem az utóbbi tíz esztendő drámai adatai is.

Az ország etnikai összetételének drasztikus változásai Mussolini dél-tiroli és Franco katalóniai kisebbségpolitikai módszereinek „eredményességét“ idézik.

1920-ban Erdély román lakossága még csak 54%-ot tett ki, tehát a kisebbségi népesség számaránya megközelítette az 50%-ot. Ezen belül a magyarság aránya mintegy 33% volt.

Míg 1920-ban a terület lakossága mindösszesen 5.242.000 volt, s ebből csupán 2.825.000 volt a román, 1977-re ezek a számok 7.500.000-re, illetve 5.321.000-re növekedtek. Hatvan év alatt a román népesség – a betelepítések és a mesterséges asszimiláció folytán – 88%-kal növekedett, míg a magyar közösség számaránya több mint 10%-kal csökkent.

A leépülési folyamat 1989 után sem állt le, sőt még inkább kiszélesedett. 1992 és 2002 között a magyarok száma közel 200.000-rel apadt tovább. Az ebben az időszakban szintén fogyatkozásnak

indult román etnikum 5%-ával szemben a magyarság fogyatkozási aránya elérte a 14-15%-ot.

„Soha, de soha nem fogjuk elfogadni, hogy a romániai magyarok az erdélyi zsidók és szászok sorsára jussanak – írja Bayer Zsolt újságíró, akit nemrégiben éppen az erdélyi autonómia melletti kiállása miatt utasítottak ki Romániából; majd ekképpen folytatja: – Trianon után nyolcszázezer szász élt Erdélyben. A kommunista láger egyik legaljasabb kápója – Ceaușescu – egyenként eladta őket harminc ezüstpénzért... A kommunista láger leggyávább kápója, Kádár János harminc éven át tűrte, hogy azt tegyenek az erdélyi magyarsággal, amit csak akarnak“ (Krónika, 2004. március 5–7.; Nyílt levél Smaranda Enachénak és román barátainak).

Nyolc évtizedes történelmi tapasztalatunkból fakadó meggyőződésünk, hogy ez, a végzetessé váló trianoni folyamat csak az Európai Unióban létjoghoz jutó, a román állam szuverenitását tiszteletben tartó kisebbségi önrendelkezés biztosítása révén állítható le és fordítható meg. Az autonómiának – számunkra – nincs életképes alternatívája. Az erdélyi, illetve a székelyföldi magyarság az autonómia ügyében többé nem alkudhat.

Ebbéli törekvésünkben akár maguktól a románoktól is példát vehetünk. A 19. század végén a román nemzeti mozgalom az erdélyi és magyarországi románság autonómiájának megvalósítását tűzte ki célul. Amint Jászi Oszkár egykori – magyar – miniszter a helyzet fordulásakor írta: „A románság legjobb vezérei mindig azon az állásponton harcoltak, hogy igen, ők hajlandók a magyar állam kereteiben elhelyezkedni, ha joguk a teljes és zavartalan nemzeti autonómiára minden téren elismertetik“. Fordított viszonylatban viszont szintén ő írta, 1920-ban: „A román demokráciának nemcsak erkölcsi kötelessége, de egyenesen létérdeke, hogy megadja nekünk mindazokat a jogokat, melyeket egykor ő a magyar államtól követelt... ez ma is, miként a múltban, az egyedüli lehetőség arra, mellyel a nemzeti kisebbségeket az állam lojális polgáraivá lehet tenni.“

Autonómiaköveteléseink a Magyarországtól megkérdése nélkül elszakított romániai magyarság nyolcvan éves történetével egyidősek. Erdélyi szellemi vezetőnk, Kós Károly Kiáltó Szó című kiáltványában már 1921-ben ezeket írta: „Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája“.

Az Erdély elszakadását kikiáltó gyulafehérvári román népgyűlés 1918-ban határozati úton tett ígéretet a kisebbségek autonómiajogainak biztosítására. Utóbb azonban, hosszú évtizedek alatt ez az ígéret soha sem teljesült. Az 1919-es párizsi kisebbségi szerződés székely és szász területi önkormányzatra vonatkozó előírásai szintén papíron maradtak.

A világháborúk, az egymást követő impériumváltások és a kommunista diktatúra viszontagságain túljutva, az 1989-es rendszerváltozás egészen új helyzetet látszott teremteni az amúgy is vészesen megcsappant magyarság számára. Az akkor még egységes RMDSZ, még a kezdet kezdetén a Kolozsvári Nyilatkozatban (1992) nyilvánította ki, hogy „az a megoldás, amely számunkra és az ország számára is kiút a válságból: ... a belső önrendelkezés“.

Az utóbbi tizenöt évben – régi gyakorlatához híven – a román hatalomnak újból sikerült kisiklatnia autonómiatörekvéseinket. Ebben nagy mértékben segítségére volt a megalkuvó politikáját bölcs pragmatizmusként megjelenítő hivatalos RMDSZ. Ígéretes kezdetek után, az autonómia körüli példás összefogás – a kedvezőtlen hatalmi-politikai konjunktúra következtében – az autonómia elleni összefogásba torkollott. Ez az a körülmény, amely 2002–2004-ben elszánt lépésekre készítetett bennünket, és 2003 végén nemzeti tanácsaink megalakulásához vezetett.

Egy év óta teljes nacionalista ösztűz zúdul az autonómia képviselőire és szervezeteire. A román kormánypárt, valamint az ellenzéki és szélsőséges pártok teljes egységben lépnek fel ellenünk. Adrian Năstase miniszterelnök és pártja nacionálkommunista módszerekkel próbálja megfélemlíteni az ügy híveit és támogatóit. Ion Iliescu államelnök a Legfelsőbb Védelmi Tanácsot állította csa-

tasorba ellenünk. A román belügyminisztériumtól a Román Ortodox Egyház székelyföldi püspökségéig szinte valamennyi mértékadó román erő és intézmény kiveszi a részét az osztársadalmivá szélesedett magyarellenes hangulatkeltésből. Iorgovan Antonie kormánypárti szenátor börtönnel fenyegetőzött. A román csendőrség hatalmi túlkapásai sem maradtak el. Legutóbb a Parlament egy olyan választási törvényt szavazott meg, mely súlyosan diszkriminálja az autonómia oldalán felsorakozó magyar erőket.

Sajnos, ebből a hecckampányból az RMDSZ hivatalosai is jócskán kiveszik a részüket. Az RMDSZ autonómiaprogramjának elmentmondva, a szervezet elnöke merő egységbontásnak ítéli azok szervezkedését, akik következetesen életbe akarják léptetni a programot. „Az RMDSZ mindenkinek keresztbe tesz, aki meg akarja osztani, és az erdélyi magyarságnak árt” – olvashattuk egyik nyilatkozatában. Ráadásul a Szövetség parlamenti csoportja hivatalos állásfoglalásban ítélte el azokat, akik a székelyföldi autonómia törvénytervezetét a törvényhozáshoz merészkedtek benyújtani.

Az ellenséges kampányból a Magyar Kormány és annak alkotó pártjai is kiveszik részüket. A Magyar Szocialista Párt a proletár internacionalizmusra emlékeztető módon fog össze az utódkommunista román Szociáldemokrata Párttal az erdélyi autonómia-mozgalom letörése végett. Itt tartunk most.

De a helyzet s a feszültség mégis minthogyha enyhülni látszana. Annak ellenére is, hogy tegnapelőtt Románia Parlamentje a székelyföldi autonómiaindítványt szinte teljes egyöntetűséggel leszavazta. Ezen a ponton már a hivatalos RMDSZ álláspontja is enyhült, s parlamenti képviselői a lehengerlő többséggel ellentétesen szavaztak. Minden bizonnyal azért, mert magyar választóikkal óvakodtak szembekerülni. A napokban az RMDSZ elnöke is békésebb húrokat pengetett. Párbeszédet hirdetett a jövőért, melybe – úgymond – a nemzeti tanácsok híveit is hajlandó bevonni.

Akárhogy is legyen: a kisebbségi nemzeti önrendelkezés mozgalmát immár nem lehet megállítani. Tudatában vagyunk annak, hogy a közösségi önrendelkezés megvalósítása érdekében nemcsak

összmagyar egyetértésre van szükség, hanem a román féllel is meg kell egyeznünk. Bízunk kell román barátainkban és azokban az ébredező többségi politikai erőkben, melyek a jól felfogott román és magyar érdekeket nem akarják egymás ellen kijátszani, hanem európai kontextusban együtt látják és érvényesítik őket.

Románia európai csatlakozását 2007-re tűzték ki. Menetrend szerint az integrációs tárgyalásoknak idén be kell fejeződnie. A kisebbségi fejezet tárgyalása már lezárult. Nyitva van még viszont az eurorégiókra vonatkozó fejezet, melybe az autonómia ügye is szervesen beleillik. Éppen ezért, önkormányzati igényeinket még idejében az Unió elé kell vinnünk. Elkötelezett hívei vagyunk országunk csatlakozásának. Ez azonban aligha teljesülhet magyar nemzeti közösségünk egyenjogúsítása és autonómiához való jogainak biztosítása nélkül.

Az európai integrációval párhuzamos folyamatoknak tekintjük jogfosztott magyarságunk romániai társadalmi integrációját – a mesterséges asszimiláció folytatása helyett –, valamint a Kárpát-medencei magyar közösségek határok feletti nemzeti integrációját. E három együttes végbemenetele jelenthetné számunkra helyzetünk végleges és megnyugtató rendeződését.

MAGYAR POLGÁRMESTEREK V. VILÁGTALÁLKOZÓJA

Gödöllő, 2004. április 6.

AUTONÓMIA, NEMZETEGYESÍTÉS, EURÓPAI INTEGRÁCIÓ

Tisztelt Elnök Úr!
Polgármester Úr!
Tisztelt Elnökség!
Hölgyeim és Uraim!

Mindenekelőtt köszönetet mondok a meghívásért. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy beszédet mondhatok a Kárpát-medencei magyar önkormányzatok választott vezetőinek, a magyarság derékhadának vezérkara jelenlétében. A Magyar Polgármesterek Egyesülete és a Magyar Önkormányzatok Szövetsége fogadja őszinte elismerésemet nemcsak a kiváló szervezésért, hanem azért az elhivatott összefogásért is, amellyel a magyarság határokon átívelő egyesítésének nemzetstratégiai programját a gyakorlatban megvalósítja. Ugyanakkor elismerésemet fejezem ki a Polgármesteri Ezüstitűz lánc kitüntetettjeinek is.

A Krónikák könyvéből vett Igével kívánok áldást és békességet: „Békesség néked, békesség a te segítőidnek. Megsegít téged a te Istened” (I. Krón. 12-18). Úgy legyen.

Az előadó nem kerülheti meg azt a körülményt, hogy alig néhány hét választja el Magyarországot az európai csatlakozástól, az Európai Unióba való belépéstől. Ennek folytán mesterséges határok támadnak a később csatlakozó és az európai integrációból kimaradó utódállamok magyarsága, valamint az anyaország között, másrészt viszont az egyszerre csatlakozók magyarsága az eddiginél is közelebb kerül egymáshoz.

Valamennyiünk közös kérdése ezekben a hetekben-hónapokban az, hogy nyertesei vagy veszteseik leszünk-e az integrációnak. Vajon az integráció előnyeiben, avagy az előretörő globalizáció hátrányaiban fogunk-e részesülni? De a határon túli magyarság szemszögéből nézve a történéseket, azt a kérdést is feltehetjük, hogy ez távlatilag valóban integrációt fog-e jelenteni számunkra, vagy az asszimiláció, az egyneműsödés irányába mutat majd ez a nemzetközi folyamat? Elveszítjük-e magunkat, vagy magunkra találunk?

Felemelkedésünk, megmaradásunk és jövőnk kérdései ezek.

Meggyőződésem, hogy Románia és a többi ország szerves beilleszkedése az Európai Unióba, valamint a határok feletti nemzeti integráció az a két párhuzamos folyamat, amelyek magyarságunk felemelkedésének az útját jelenthetik.

De mind európai, mind anyaországi vonatkozásban bőven lehet okunk aggodalomra is. Mert hogyan tudnánk könnyen beilleszkedni egy többségi nacionalista társadalomba, hogyan haladhatnánk tovább a határok feletti nemzetegyesítés útján, ha a státustörvényre, vagy az utóbbi időben bekövetkezett magyarhoni költségvetési megszorításokra és más negatív jelenségekre gondolunk? Európai vonatkozásban pedig lépten-nyomon tapasztalhatjuk a fejlett európai államok képviselőinek kisebb-nagyobb fokú értetlenségét a kisebbségi kérdések iránt. A párhuzamos – kedvező – folyamatok egyike sem halad tehát a kívánatos, zökkenőmentes úton.

Az önkormányzatok együttműködése, a testvértelepülési kapcsolatrendszer, a határmenti regionális együttműködés, az e téren megnyilvánuló összefogás és szolidaritás egyaránt meghatározó fontosságú lehet az integráció folyamata és sorsunk alakulása szempontjából.

És amikor azt latolgatjuk, hogy nyertesei leszünk-e az integrációnak, a kérdést úgy is feltehetjük, ahogyan azt a Krónikák könyvében olvashatjuk: „Felismerjük-e az idő alkalmas voltát, hogy tudnánk, mit kellene Izraelnek cselekednie?” (Krón. I. 12,32) –

Erdélyi Sionunkról érkezve kérdelem ezt. Felismerjük-e az idő alkalmas voltát mi, önkormányzati és egyházi vezetők, politikusok? Felismerjük-e a cselekvés legfőbb kívánatos irányait?

Néhány nappal ezelőtt, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács kezdeményezésére Szovátán tartottuk Az autonómia és integráció című nemzetközi értekezletet, amelynek olyan neves meghívottjai voltak, mint Andreas Gross Svájcból, Gunnar Janson Finnországból, Christoph Pann Olaszországból, Ignazi Guardans Spanyolországból. De a teljesség kedvéért autonóm területeik neveit is felsorolom, úgymint: az Åland-szigetek Finnországban, Dél-Tirol Olaszországban, Katalónia Spanyolországban.

Olyan országokból érkezett előadóink voltak, amelyekben a demokrácia egyet jelent az autonómiával; az integráció szervesen magába foglalja a közösségi önrendelkezést. Ezekben az országokban a demokratikus Európa szentesíti a jól működő önkormányzati rendszereket. Hozzájuk hasonlóan, s az európai demokratikus jogrendbe illeszkedő módon mi, erdélyiek is autonómiát kívánunk teremteni.

Visszanyúlva az időbe, biblikus kifejezéssel élve: „Kezdetben vala az Ige”. Közvetlenül Trianont követően Kós Károly mondotta ki tömören, máig érvényes módon a Kiáltó Szóban: „Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája.” Ezt az ígét kell nekünk gyakorlatba ültetnünk. Ez a célkitűzés változatlanul érvényes számunkra.

Ennek a megvalósulását ígérte nekünk az 1918-as gyulafehérvári román Nemzeti Gyűlés, amely határozatában mondta ki a kisebbségi népek nemzeti szabadságát és autonómiáját. És az autonómia iránti igényünket fogalmaztuk meg az RMDSZ Szövetségi Képviselőinek Tanácsa 1992. október 25-i ülésén, a Kolozsvári Nyilatkozatban is. Ez a felismerés, az autonómia iránti igény vezérelte az 1996-os, első magyar-magyar csúcstalálkozót, amelynek során közös Nyilatkozatot fogalmaztak meg az aláíró felek – beleértve valamennyi magyar országgyűlési pártot és szervezetet, a következők szerint: „A határon túli magyarok identitása megőrzésének, közösségként való fennmaradásának és fejlődésé-

nek, valamint a szülőföldjükön való megmaradásuknak alapvető kérdése az önkormányzat, az autonómia létrehozása, összhangban a működő európai gyakorlattal és a nemzetközi normák szellemiségével. A felek összehangolt támogatásban részesítik a határon túli magyar közösségek ennek megfelelő autonómiatörekvéseit, mint helyzetük alkotmányos, egyenjogúságon alapuló rendezésének eszközét.“

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és a Székely Nemzeti Tanács ezen történelmi és politikai előzményekből kiindulva, állhatatosan és következetesen harcol az RMDSZ programjában is megtalálható három szintű erdélyi autonómia megvalósításáért. Töretlen módon – tudatában annak, hogy céljaink elérésére másként nincs esélyünk – azon fáradozunk, hogy az 1996-os össznemzeti konszenzust az autonómia kérdésében helyreállítsuk.

A Magyar Polgármesterek Világtalálkozójának egyik résztvevője, Szász Jenő székelyudvarhelyi polgármester Medgyessy Péterhez intézett nyílt levelét idézve, kérném meg a miniszterelnököt, s vele együtt a kormányt és az egész magyar társadalmat, az egyházakat és nem utolsósorban az itt jelenlévő polgármestereket, valamint az általuk vezetett önkormányzatokat: „támogassák erőteljesen az erdélyi és székelyföldi magyarság európai gyakorlat szerinti autonómiatörekvéseit. Autonómia nélkül nincs magyar jövő Erdélyben.“ Meggyőződésem, hogy ha másmilyen módon, másmilyen mértékben is, ugyanez a megállapítás érvényes Felvidékre, Kárpátaljára és Délvidékre.

Kérésemmel együtt köszönetemet is szeretném kifejezni valamennyi támogatóknak – elsősorban a Fidesz–Magyar Polgári Szövetségnek, a Magyar Demokrata Fórumnak, valamint a nemzeti baloldalt képviselő, történelmi Szociáldemokrata Pártnak.

Orbán Viktor még decemberben kijelentette: „Az autonómia most kiemelkedő kérdéssé válhat a térségben. Végre eljött a pillanat, amikor a Kárpát-medencei magyarság, a Kárpát-medencei nemzetek közös életének talán legfontosabb kérdésévé válik az autonómia. És itt mindenkinek választania kell a múlt és a jövő között.“

Ignazi Guardans katalán politikus szovátai beszédében előtűnk, a túlzott alkalmazkodásra hajlamos magyarok előtt azt hangsúlyozta, hogy a közösségi önrendelkezés kivívása szempontjából nem annyira az európai viszonyok folytonos kémlelése, hanem mindenekelőtt a magyarság, vagyis az érdekeltek közös politikai akarata a fontos. Ezt megszívelve csak fájlalni lehet, hogy a fennálló aktuál- és pártpolitikai viszonyok következtében jelenleg az autonómia ügye nem annyira összekapcsol, mint amennyire megoszt bennünket.

Sajnos az 1996-os nemzeti egyetértés mára már végletesen szét-töredezett. Az erdélyi politikai megosztottság vonatkozásában Márton Áron püspök Groza Péter miniszterelnökhöz intézett egykori levelének megállapításai szinte kísérteties időszerűséggel hatnak: „A Magyar Népi Szövetség (az akkori RMDSZ) egyes vezető emberei a saját elhatározásukból-e, avagy kívánságra – nem tudjuk –, olyan politikai tartalmú nyilatkozatokat kockáztattak meg, amelyek a magyarság egyetemében élénk tiltakozást váltottak ki. Mindezek következtében a magyar tömegek a Magyar Népi Szövetséggel mind élesebben szembefordultak, és annak vezetőit a legsúlyosabb vádakkal illetik.”

Manapság is úgy vagyunk ezzel, hogy Adrian Năstase utódkommunista pártjának, vagy Ion Iliescu Legfelsőbb Védelmi Tanácsának a fenyegetőzéseit még valahogyan meg tudjuk érteni, de azt még a közelgő választások okán sem lehet elfogadni, ha egy RMDSZ-es parlamenti képviselő így nyilatkozik: „Ez a kezdeményezés (mármint a székelyföldi autonómiatervezet) láthatóan antidemokratikus és felháborító. Talán még Adolf Hitler sem kezdeményezett volna ilyen törvényt.”

Hasonlóképpen elfogadhatatlan az RMDSZ egyik ünnepelt Európa tanácsi képviselőjének az a televízióban elhangzott kijelentése, mely szerint: „Mi nem értünk egyet Székelyföld autonómiájával, amely tulajdonképpen nem a románokra néz, hanem a romániai magyarok félrevezetését szolgálja.”

A közelgő választások által keltett politikai hisztéria volt kisebbségi miniszterünket is a következő elszólásra ragadtatta: „Az RMDSZ nem kegyelmez azoknak, akik ellenjelölteket állítanak.” A másik, fenyegető, parlagias elszólás pedig magától a Szövetség elnökétől származik, és pedig így hangzik: „Az RMDSZ mindenkinek keresztbe tesz, aki ellene indul a helyhatósági választásokon.”

Mondanom sem kell, hogy a Polgári Erők, az autonómia hívei nem valaki ellen, hanem egyszerűen a közösségi önrendelkezés érdekében szállnak síkra. Teszik, tesszük ezt demokratikus, alkotmányos és békés úton.

Éppen ezért igen nehezen érthető számunkra a magyarországi MSZP-pártelnök, Kövér László Fidesz-politikust kárhóztató, az ő egyik beszédének a szándékos félreértésén alapuló azon nyilatkozata, mely így hangzik: „Rendkívül felelőtlen magatartást tanúsít, aki azt gondolja, hogy célszerű fegyverekkel, erőszakkal fellépni az autonómia kialakítása érdekében.” És ezt nyilvános fórumokon hangoztatja.

Hölgyeim és Uraim! Úgy nézünk mi ki, mint akik fegyvert akarnánk ragadni a „békeszerető” román néppel szemben?

De azt sem hiszem, hogy annak a politikusnak a víziója megállná a helyét, aki az MSZP hívő tagozatával egyetemben egységre szólító kiáltvánnyal fordult az erdélyi magyar egyházakhoz, kifejtve, hogy: „A Fidesz erdélyi tevékenysége Nicolae Ceaușescu egykori kommunista pártfőtitkár falurombolási politikájához hasonlítható.”

Az idézetekkel és az elhangzottakkal szemben nekünk mégiscsak Gedei József strasbourgi szocialista képviselővel kell egyetértenünk, aki így fogalmazta meg álláspontját: „Az autonómia ügye ne váljék a magyar belpolitikai civakodás tárgyává.” De idézhetem Csapó József volt szenátort, a Székely Nemzeti Tanács elnökét is, akinek véleménye szerint: „Az autonómiáért való küzdelmet nem szabad olyan politikai eszközként felhasználni, ami egy közösséget megoszthat.”

Bizton állíthatjuk, hogy a romániai magyar nemzeti közösség körében egyre erőteljesebb az igény a párbeszédre és az összefogásra. Az együttműködésre és a nemzeti egységre irányuló igény határon innen és túl egyaránt érlelődik. Bizonyosság erre a Polgármesterek Világtalálkozója is. Nemzetközi viszonylatban ez a közösségi óhaj Európa egységesülésében ölt testet.

A pártegység – természete szerint – kirekesztő jellegű. Nekünk viszont befogadó egységre van szükségünk: párt helyett szövetségre. Egység helyett sokkal inkább teljességre. Határokon túlra szakadt magyarságunk leginkább az autonómia körül szerveződő célegység keretei között érheti el ezt a teljességet.

Legyünk azon, hogy a határokon átívelő nemzetegyesítés részeként ekképpen teremtdjék meg leszakadt nemzetközösségeink intézményes önrendelkezése. A küszöbön álló helyhatósági és országos választásokon ezt az alternatíva nélküli nemes célt tűzzük a zászlónkra!

MAGYAR KÖZÖSSÉGEK EURÓPÁJA
CÍMŰ KONFERENCIA
Esztergom, 2004. május 18.

„ITT ÉLNEK KELL”

Hölgyeim és Uraim!
Kedves Testvéreim!

Ez a terem, ez a hely, s az időbeli körülmények egyaránt ihletik az embert: üzenetet közvetítenek számunkra. Alighogy csatlakozott Magyarország az Európai Unióhoz, íme, itt vagyunk, s kezet nyújtunk egymásnak. És éppen itt, Esztergomban, a magyar államiság egyik bölcsőjében, Párkánnyal szemközt, a határfolyón átívelő Mária Valéria híd tövében. Április 30-ról május 1-jére virradóra, nem messze innen, a Bodroglóközben, az Árpád-kori régészeti parkban részt vettem egy hasonló rendezvényen, amikor az ott felszóló lovasok jelképesen megtiporták a Bodroglóköz mesterségesen kettéválasztó határt. A helyszín, az időpont, a körülmények egyenesen azt üzenik számunkra, hogy a nemzet újraegyesülése szükségszerű, és már elkezdődött.

Orbán Viktor akkori miniszterelnök avatta fel a Mária Valéria hidat. Nemeskürty István volt az első előadó azon az ünnepen. Mindkettőjük jelenléte azt jelzi számunkra, hogy a határokon átívelő nemzetegyesítés politikája megtorpanhatott ugyan, de már visszafordíthatatlan. A Magyar Millennium példás formában szabta meg az útját ennek a politikának, az ezeréves magyar kereszténység folytonosságának keresztény hitünk, hagyományaink, gyökereink, kulturális örökségünk és értékeink mentén. Amint azt Orbán Viktor mondotta az egyik kulturális rendezvényen: „A magyar nyelv és az egészséges kultúra lesz csak képes megtartani és újraegyesíteni a nemzetet az országhatárok nélküli világban.”

Nos, a nemzet egysége az az üzenet, amely a mai értekezletünk központi tárgyát is képezi. Ez az egység Kárpát-medencei történelmünk első 500 évében a maga teljességében és állandóságában létezett. A nemzet akkor volt igazából egységes utoljára. Szent István-i örökségünket feldúlta Mohács; nagy nemzeti katasztrófánk következményeképpen darabokra szakadt az ország.

Mohács óta számtalan kísérlet történt a nemzet és az ország elveszett egységének helyreállítására. Egyebek mellett erről szólnak szabadságharcaink. A Bocskaiak, Bethlenek és Rákócziak ugyan próbálták egyesíteni az országot; a tulajdonképpeni egységet ideig-óráig meg tudták teremteni, mert II. Rákóczi Ferenc egyszerre regnált Magyarföldön és Erdélyországban, majd – bár rövid időre – sikeresnek nevezhető kísérlet volt az 1848-as unió Erdéllyel, és a kiegyezés, második nemzeti katasztrófánk, Trianon azonban szertefoszlatta a nemzetegyesítésre vonatkozó reményeinket. S úgy tűnik, történelmileg, politikailag végképp szétszakította, immár nem háromfelé, mint a hódoltság idejében, hanem több darabra hullott a nemzet.

Trianon után hetven esztendeig kellett várnunk, míg újból felsillant a remény. A diktatúra bukásával, a rendszerváltozás beindulásával megteremtődtek a lehetőségek a nemzet valamilyen módon és formában való újraegyesítésére. Az egység helyreállításának korszakos feladatával találjuk szemben magunkat 1989 óta. Antall József híres, tizenötmillió magyarra vonatkozó kijelentése már megadta az alaphangját a politikai irányvételnek, s ezt a több évszázados törekvést Orbán Viktor és kormánya nemzetpolitikai rangra emelte. Ezt a korszakos feladatot rója ránk történelmünk!

Bocskai István szabadságharcának 400. évfordulóját üljük. Ő politikai végrendeletében szeretettel inti az erdélyieket és a magyarországiakat az egymás közötti szép egységre, az atyafiúi szeretetre. Az erdélyieket arra figyelmezteti, hogy Magyarországtól – ha más fejedelemség alatt lesznek is – el ne szakadjanak, a magyarországiakat pedig arra, hogy az erdélyieket el ne taszítsák: „tartsák ő atyafiaiknak és ő véreknek, tagjoknak“.

Ez a nemzetpolitikai örökség és igény fogalmazódik meg Erdély nagy püspökének, Makkai Sándornak egyik írásában, amelyet a '30-as években vetett papírra. Alábbi sorait immár szomszédosági és európai összefüggésben értelmezhetjük: „Az erdélyi román tudja, hogy nincs két román probléma, hanem csak egy. Az erdélyi szász is tudja, hogy a németiség az egész világon egy és ugyanaz. Az erdélyi magyarnak is – mint általában a kisebbségi magyarnak – végre teljes tudatossággal kell ráébrednie, hogy magyar probléma is csak egyetlen egy van. Nincs négy vagy öt magyarság a földön, hanem csak egy. Szó sem lehet az erdélyi vagy a felvidéki magyarság elszakított, külön fejlődéséről, külön jövőjéről, hanem csakis arról lehet szó, hogy maga a magyar nemzet él-e, vagy hal Európában.”

Ez itt a kérdés! „Itt élned, halnod kell” – mondhatnánk romantikus költői megfogalmazásban, de még inkább Illyés Gyula szavaival: „Itt élned kell.” Ennek az útjában áll szétszakítottságunk, tovább tartó kisebbségi elnyomatásunk, a kiszélesedő asszimiláció folyamata, megállíthatatlan szétszóródásunk, egy demográfiai katasztrófa fenyegetése. És mindez érvényes az egész Kárpát-medencei magyarság életére.

De beszélnünk kell a politikai akadályokról is. Tömören fogalmazva: az egység hiánya a legfőbb politikai akadálya a megmaradásunknak.

A külső megosztottságunkra most nem térek ki részletesen. Még valahogyan megbirkózunk a szomszéd nacionalizmusok megosztó hatásával, vagy az ellenérdekelt Európa hatásával, amely továbbra is inkább fenntartani igyekszik megosztottságunkat, mint elfogadni egységtörekvéseinket.

Inkább belső megosztottságunkról szeretnék részletesebben szólni. Nagyfokú szétfejlődés szenvedő alanyai voltunk az elmúlt nyolcvanhárom és fél esztendőben, s noha nyelvünk egységes maradt, de például a politikai asszimiláció terén már alig talál a szó. Mert nemcsak nyelviileg lehet asszimilálódni, hanem bukaresti-balkáni módon is lehet politizálni oly módon, olyan „eredménnyel”,

hogy az még köszönő viszonyban se legyen a magyar nemzetpolitikával. Ennek széles skáláját rajzolhatjuk fel a közelmúlt tapasztalatai alapján a megalkuvástól a hasonulás, az opportunizmus, a balkanizálódás különböző állomásain át a kapitulációig.

Itt van például a Romániai Magyar Demokrata Szövetség esete. Nem mondok újat, amikor azt állítom – s nem egyedül csak én –, hogy nagyon sok esetben és nagyon tág viszonylatban nem a magyar érdekeket védi a román hatalommal szemben, hanem a román hatalmat képviseli az erdélyi magyarság irányába. És ebben az esetben rögtön feledve a történelmi múltat, a politikai örökséget – gondoljunk a Bocskaitól idézettekre –; feledve Makkai figyelemztetését, Kós Károly Kiáltó Szavát.

De az anyaország oldaláról is megállapítható ez a fajta „feledékenység”. Sokszor úgy érezzük, hogy mi, „románok” kolonc vagyunk a magyar állam nyakán. Rendre felborul, s általában véve ingatag a magyar külpolitika hármaskörének a rendje. Érdemes lenne erről külön tanulmányt írni az elmúlt tizenöt év összefüggéseiben. Sokszor azt tapasztaljuk, hogy Bukarest közelebb van Budapesthez, mint Kolozsvár. A Kempinsky Szálló szimbolikája azt sugallja, hogy nem történelmi megbékélésről van itt szó, hanem inkább történelmi-politikai megalkuvásnak vagyunk tanúi – a határon túli magyarság rovására. És ide kívánczik a határon túli magyarság érdekeit és a magyar nemzeti érdekeket egyaránt sértő támogatási rendszernek az utóbbi két évben való alakulásának említése is.

Hölgyeim és uraim! Hogy mennyire hiányzik az egység, mennyire letértünk e politikai örökségként emlegetett útról, azt az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, a Székely Nemzeti Tanács, valamint a Magyar Polgári Szövetség létrehozásakor tapasztaltak és az utóbbival kapcsolatos fejlemények szemléltetik és bizonyítják a legmeggyőzőbben.

Az erdélyi magyarság egysége szétfoslott.

Nem az említett szervezetek bontották meg, hanem az európai politikai erőterben, Bukarest–Budapest némelykori közreműkö-

désével, az RMDSZ felső vezetősége döntötte meg. Analógiaként mondom, hogy annak idején az egyház egységét nem a reformáció döntötte meg, hanem a már megbomlott egyházi egység terméke, egyenes következménye a reformáció.

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és székely társa, valamint a Magyar Polgári Szövetség elkeseredett kísérletbe fogott annak céljából, hogy a nemzeti érdekek – az autonómia, a nemzeti közösségi önrendelkezés – mentén hozza létre az egységet. A Magyar Polgári Szövetség ezen cél és eszme politikai képviselőjére vállalkozott.

Hölgyeim és Uraim! Az elmúlt hónapokban Önök is tanúi voltak annak, hogy összehangolt módon, a törvényhozás, a végrehajtás és az igazságszolgáltatás szintjén miként diszkvalifikáltak, tiporták el a Magyar Polgári Szövetséget, s milyen nyomás alatt áll változatlanul az erdélyi önrendelkezési mozgalom. Figyelemmel követhették azt is, hogy milyen ellenkezés fogadta nemzeti tanácsaink létrehozását. Érdekes adaléka mindennek, hogy miféle megítélésben részesült az a Fidesz–Magyar Polgári Szövetség, amely felpártolta politikai törekvéseinket az Európai Néppártnál, az Európa Tanácsban és az Európai Parlamentben. Mindezért vehemens, gátlástalan és némelykor becsmérő támadások célpontjává vált. A „hadjárat” az Európai Néppárttal kapcsolatos politikájának bírálatával kezdődött, majd amikor – tizenöt ország képviselőinek támogatásával – határozattervezetet nyújtottak be az Európa Tanácsnál, akkor az egyik neves szenátor úgy nyilatkozott, hogy a strasbourgi Európa Tanácsi Határozattervezet tulajdonképpen a Fidesz beavatkozási kísérlete a romániai magyarság belügyeibe. Nézete szerint morális szempontból az lenne helyes, „ha a Fidesz és a többi magyarországi párt az erdélyi magyar közösségre bízna sorsa alakítását”. Milyen ismerős: „neamestec în treburile interne ale țării.” (Be nem avatkozás Románia belügyeibe). Ezek szerint immár Magyarországtól is elvárhatjuk, hogy ne avatkozzék be!

De ugyanígy fogalmaz a szövetség elnöke, Markó Béla is: „beeszlás a romániai magyarság ügyeibe.” Az RMDSZ országos vezetője ekképpen minősíti a Fidesz pártfogását. Szerinte „ostoba

és veszélyes kísérlet, hogy több Fidesz-politikus az RMDSZ-szel szemben alternatív szervezetet akar létrehozni, veszélybe sodorva ezáltal az erdélyi magyarság jövőjét”.

Íme a demagógia, amelyet a nyilatkozó még azzal is megtetéz, hogy „a magyarországi megosztottság átültetése történik egy másik ország földjére”. Most tudjuk meg, hogy mi egy másik országban élünk. Mi nem magyarok volnánk?

Aztán jönnek a „segédcapatok”: Szentiványi István, az Integrációs Bizottság elnöke, Erdélyben kampányolván, személy szerint Orbán Viktort teszi felelőssé a romániai magyarság megosztottságáért. Mert jó útra akarja téríteni... De becsmérő hangnemben kijelenti, hogy „ez olyan kísérlet, mintha arról akarnánk meggyőzni a rókát, hogy legyen vegetáriánus”.

Hölgyeim és uraim! A belügyekbe való be nem avatkozás doktrínája köszön vissza, s a megosztók éppen az egység demagógiájának hangoztatói.

Igen, valóban nagy a megosztottság, ám az nem írható a Fidesz, vagy a Magyar Polgári Szövetség, vagy az Erdélyi Autonómiatanács számlájára. Még csak nem is „turáni átokként” kell felfognunk.

A nemzeti érdekek és értékek mentén, az önrendelkezés mentén létrejön egy – sajnos természetesnek nevezhető – megosztottság. Ez a megosztottság a kommunisták és a rendszerváltók, a diktatúra levitézlett képviselői és a demokrácia elkötelezettjei, a kisebbségi magyarság és a többségi nacionalizmus, az igazi Európa és a globalizmus erői között húzódik. Másképpen fogalmazva: a nemzeti óhaj és az internacionalista-kozmopolita erők között húzható meg a megosztás határvonala – az a bizonyos árok.

Egység volt itt 1989–90-ben, Temesvár után, a rendszerváltáskor. Egységes lelkesedéssel fogott össze akkor az erdélyi magyarság. És nem csak akkor: 1992-ben teljes egységben fogadta el a Kolozsvári Nyilatkozatot az RMDSZ akkori vezetőtestülete. Brassóban pedig az akkori RMDSZ-kongresszus teljes egységben építette be programjába a három szintű nemzeti jogrendelkezést. És egység volt 1996-ban, az első budapesti magyar-magyar csúcstalálkozón,

amikor minden határon kívül és belül lévő legitim politikai erő – beleértve az akkori SZDSZ-t és az akkori MSZP-t is – egyöntetűen támogatták a határon túli magyarság autonómiáját. Egység volt a Státustörvény elfogadásakor a magyar Országházban is, amikor a honatyák 93 százalékos arányban szavaztak „igennel” nemzetpolitikánk eme egyik legfontosabb megvalósítására.

De ezt az egységet szétrombolták. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy mennyire tudatosan és mennyire összehangoltan tették ezt.

Már Neptunon rombolták az egységet, amikor titkos paktumot kötött néhány magyar politikai vezető az utódkommunista román hatalom képviselőivel. Rombolták 1996-ban, a román–magyar Alapszerződés megkötésekor, amikor a dokumentum függelékeként beiktatták, hogy autonómiáról nem lehet szó. Rombolták az egységet az RMDSZ vezetői, amikor 1996-ban koalícióra léptek a román kormánnyal. És tovább bomlott egységünk a román protokollum-politikával, de a határon is átkelt a folyamat, amikor 2002-ben a kormányváltás következett be. Ám visszakanyarodva a határ túloldalára, Szatmárnémetibe: az amúgy is szétzilált egységet az RMDSZ legutóbbi kongresszusa rombolta tovább.

És a folyamat nem állt meg. A bomlás tovább tart. A nem hivatalos MÁÉRT itt lévő tagjainak jelenléte azzal a reménnyel tölt el, hogy sikerülni fog gátat vetnünk mindennek; s ezzel a reménnyel tölt el a magyarországi politikai viszonyok alakulása is.

Az európai integrációról szólva: valóban nagy lehetőséget jelent ez számunkra, de ugyanakkor óriási felelősséget is. Felelősséget azért, hogy ennek a lehetőségnek vesztesei, avagy nyertesei leszünk-e.

A Közösségek Európájában csak akkor lehetünk lelkesek, ha a Közösségek Európájának magyar közösségeként illeszkedhetünk ebbe az új egységbe. Csak így érezhetjük magunkat itthon Európában, különben idegenek leszünk; egyenjogú polgárok helyett kisebbség lesz a magyarság egy jelentős része.

Reményeink és követelményeink legfőbb tétele: a magyar integráció legyen az európai integráció része, amely megszünteti

megosztottságunkat, amely a határokon átívelő nemzetegyesítés révén valósul meg, amelynek kiegészítője a határokon túli közösségi önrendelkezés. Európai összefüggésben éppen arra a kisebbségvédelmi rendszerre van szükség, amely hiányzik az Európai Unióban. Márpedig az biztosíthatna kedvező feltételeket a magyar integrációnak és a közösségi önrendelkezésnek.

Tudatosítsuk magunkban, hogy nem csupán a Magyar Köztársaság eleme az európai integrációnak, hanem a magyar nemzet egésze. Ennek bizonyosága a mi mai közös jelenlétünk. Így lehetünk magyar, román, szlovák, szerbiai, szlovéniai, horvátországi, ukrainai állampolgárokból nemzetpolgárok, s ezzel együtt európai polgárok. Ehhez azonban valóban meg kell teremtenünk az egységet.

Minden ország, minden nemzet, amely magával meghasonlik – elpusztul. „És egy város vagy háznép sem állhat meg, amely meghasonul önmagával” – olvassuk a Máté evangéliumában. Ezt a meghasonlást kell kiküszöbölnünk az újraegyesülő nemzet lelkében. Első az egység!

Lehet egymás között vitatkozni, de a polgártársakat meg kell győzni.

Nincs az a nemzetközi szervezet, amely olyan autonómiatörekvést támogatna, amelyet nem az egész társadalom, nem az egész nemzet akar.

Le kell menni egészen az alapokig. Ne csak a parlamenti képviselők támogassák (bár ők támogatnák!), hanem ugyanazt kell akarnia az egész társadalomnak, az egész nemzetnek.

Mutatis mutandis – ugyanez kívántatik közös európai integrációnk tekintetében.

Az újraegyesülés politikai közakarata alapján lehet csak eredményes az integráció. Így válhatunk nyerteseivé európai csatlakozásunknak. Ez viszont egy olyan politikai erkölcsiséget követel, amely túlmutat mindenféle konjunktúrapolitizáláson, minden szakmaiságon. És ezt a politikai erkölcsiséget csakis a haza, a keresztény nemzeti szellem, hitünk és keresztény értékeink biz-

tosíthatják, amelyeket oly nehéz felvételni az Európai Alkotmányba, de amely elidegeníthetetlen birtokunk.

Ennek szellemében köszöntöm a rendezőket, a szervezőket, Esztergom önkormányzatát, a társszervezőket; Orbán Viktort, a nemzet miniszterelnökét, és az egész kedves gyülekezetet.

FÜGGELÉK

ESZTERGOMI NYILATKOZAT

A MAGYARORSZÁGGAL SZOMSZÉDOS ÁLLAMOKBAN ÉLŐ MAGYAR KÖZÖSSÉGEK ÜNNEPÉLYES NYILATKOZATA AZ EURÓPAI UNIÓ BŐVÍTÉSE ALKALMÁBÓL

Mi, a Magyarországgal szomszédos államokban élő magyar közösségek üdvözöljük az Európai Uniónak a Kárpát-medencei magyarság számára sorsdöntő jelentőségű kibővítését; megerősítjük elkötelezettségünket azon értékek, elvek, jogok és célok iránt, amelyek az Európai Unió alapját alkotják;

alapvető fontosságúnak tartjuk az együtt csatlakozó és az Európai Unión kívül maradó magyar közösségek egymás iránti szolidaritását, és reményünket fejezzük ki, hogy állampolgárság szerinti állama Európai Unióhoz történő csatlakozása révén minden Kárpát-medencei magyar közösség tagja mihamarább európai polgárrá válik;

megállapítjuk, hogy a magyar nemzeti közösségeknek azonos nemzetpolitikai céljaik vannak, függetlenül attól, hogy az Európai Unió tagországaiban élnek, vagy azon kívül. Kinyilvánítjuk együttműködési készségünket ezeknek a céloknak az elérése, a magyar nemzeti közösségek egyesítése érdekében az Európai Unió keretében. Meggyőződésünk, hogy a tagállamok szerepét nem érintve az Európai Unió egyre inkább a közösségek közösségévé, így a nemzeti közösségek közösségévé válik;

megállapítjuk, hogy a határokon átívelő magyar nemzeti érdekek és az európai érdekek egybeesnek, kölcsönösen feltételezik egymást;

az uniós gyakorlattal összhangban szorgalmazzuk a regionális és határokon átnyúló együttműködések fejlesztését, azoknak a természetes régióknak az újraalakítását és megerősítését, melyek ked-

vező feltételeket teremtenek a magyar kisebbségi közösségek önazonosságának megőrzésére, nyelvének és kultúrájának továbbélésére és fejlesztésére, az őket ért gazdasági hátrányok kiegyenlítésére;

szorgalmazzuk egy olyan európai közösségi jogszabály megalkotását, amely megkönnyíti az Európai Unión kívül rekedt magyar közösségek tagjainak az Unió külső határain történő átlépését;

megállapítjuk, hogy a nemzeti kisebbségek iránt a felelősséget az állampolgárság szerinti államuk viseli. Határon túli nemzeti közösségeinek támogatása ugyanakkor az anyaország legitim célkitűzése. E közösségek megmaradásának és gyarapodásának biztosítása olyan alapelvek gyakorlati megvalósulása, mint a szubszidiaritás és az önkormányzatiság.

Szorgalmazzuk olyan politikai és jogi intézkedések meghozatalát, amelyek lehetővé teszik a magyar közösségek önálló döntéshozatalát az autonómia intézményeinek kiépítésével;

felszólítjuk a magyar kisebbségi közösségek állampolgárság szerinti államait, hogy a magyarok arányának megfelelően, az Európai Unióban szokásos gyakorlatot követve biztosítsa az anyanyelven történő oktatást az oktatási rendszer minden szintjén (az óvodától az egyetemig), és minden formájában;

felszólítjuk az érintett államokat, hogy vállalt nemzetközi kötelezettségeiknek megfelelően haladéktalanul szolgáltatassák vissza az elkobzott közösségi, egyházi és magáningatlanokat a jogos tulajdonosoknak;

felszólítjuk az érintett államokat, hogy a hátrányos megkülönböztetést jelentő, az Európai Unió jogával és joggyakorlatával ellentétes, a kollektív bűnösség elvén alapuló jogi aktusok jogkövetkezményeit haladéktalanul orvosolják.

A szlovákiai magyar közösség esetében szorgalmazzuk, hogy a szubszidiaritás elve érvényesüljön mind a közigazgatásban, mind a szlovákiai magyar kisebbségi közösség jogérvényesítésében, így biztosítva a magyar közösség számára az autonóm döntési jogokat az őt érintő ügyekben.

A romániai magyar közösség esetében, összhangban az Európai Unió irányában vállalt kötelezettségekkel (Koppenhágai Kritériumok, Európai Megállapodás) felszólítjuk a román államot, hogy hárítsa el a politikai és adminisztratív akadályokat a romániai magyar közösség demokratikus akaratképzése és akaratnyilvánítása útjából, és teremtse meg a lehetőséget az Európában több helyen kedvező tapasztalattal működő területi és kulturális autonómia tárgyalásos úton történő létrehozására a Székelyföldön, illetve Erdélyben;

felszólítjuk a román államot, hogy biztosítsa a moldvai csángómagyarok számára a kulturális, oktatási, nyelvi és vallási jogaik gyakorlását.

A szerbia–montenegrói magyar közösség tekintetében szorgalmazzuk a vajdasági magyarság autonómiája mellett a többnemzetiségű Vajdaság széles körű autonómiájának alkotmányos szavatolását és továbbfejlesztését. A tartomány autonómiájának keretében megnyugtató módon biztosítható lenne a vajdasági nemzeti közösségek egyenrangúsága, önazonosságának védelme, jogainak tiszteletben tartása és érvényre juttatása;

felszólítjuk a szerbiai kormányzatot, politikai és jogi intézkedésekkel tegye lehetővé, hogy a vajdasági magyarság autonómiájának intézménye, mint a vajdasági magyarság országos kisebbségi önkormányzata rendelkezzen mindazokkal a hatáskörökkel és költségvetési eszközökkel, amelyek lehetővé teszik a magyarság önálló döntéshozatalát, különösen a közösség kultúráját, oktatását és tájékoztatását érintő kérdésekben.

Az ukrainai magyar közösség esetében felszólítjuk az ukrán államot, hogy tegyen lépéseket a kisebbségek képviselőinek biztosítása érdekében mind az ukrán parlamentben, mind a helyhatóságokban;

szorgalmazzuk, hogy az ukrán állam a kisebbségi jogok teljes körű biztosítása érdekében tegye lehetővé Kárpátalján a többsmagyarságot magába foglaló területi adminisztratív egység létrehozását és a kulturális autonómia intézményeinek kialakítását.

A horvátországi magyarságra való tekintettel megkülönböztetett figyelmet fordítunk Horvátország uniós csatlakozásának elősegítésére.

Esztergom–Párkány, 2004. május 19-én

BUGÁR BÉLA
Magyar Koalíció Pártja

TÓKÉS LÁSZLÓ
Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács

SZÁSZ JENŐ
Magyar Polgári Szövetség

JÓZSA LÁSZLÓ
Vajdasági Magyar Szövetség
Magyar Nemzeti Tanács

ÁGOSTON ANDRÁS
Vajdasági Magyar Demokrata Párt

KOVÁCS MIKLÓS
Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség

JAKAB SÁNDOR
Horvátországi Magyarok
Demokratikus Közössége

TOMKA GYÖRGY
Muravidéki Magyar
Önkormányzati Nemzeti Közösség

DEÁK ERNŐ
Ausztriai Magyar Szervezetek és Egyesületek Központi Szövetsége

MAGYAR SZÖVETSÉG

„ISTEN ÁLDD MEG A MAGYART!”

Mi, tizenötmillióan, magyarok, az ezeréves, államalapító nemzet tagjai, Szent István Magyarországnak örökösei, 2004-ben, csatlakozva az esztergomi nyilatkozathoz, szövetséget kötünk, hogy egymást el nem hagyjuk, hogy hitünket, lelki és szellemi javainkat, nyelvünket, kultúránkat megőrizzük, gyarapítjuk, azt fiainknak és az ő fiaiknak továbbadjuk, így gazdagítva nemzeti közösségünket, Európát és a világot.

NYILATKOZAT AZ AUTONÓMIÁRÓL

Magyarország határain kívül, a Kárpát-medencében élő, a magyar közösségek tagjaiként más-más állami fennhatóság alatt álló állampolgárokként, magunkénak valljuk magyar nemzeti önazonosságunkat, és ragaszkodva szülőföldünkhöz, az utódállamok többségi nemzeteinek polgáraival egyenrangú polgárokként óhajtunk létezni. Célunk nem csupán az egyenjogúság, hanem a teljes és tényleges jogegyenlőség.

A Kárpát-medencei magyar nemzeti közösségek alapvető törekvése a közösségi önkormányzás. E cél eléréséhez igyekszünk felhasználni a közvetlen és a közvetett demokráciát, a jogállam eszközeit. Ez készíti a magyar közösségeket és közképviselőket a különböző autonómiaformák törvényes kivívására.

A Kárpát-medencei magyar nemzeti közösségek élni akarnak a közösségi önrendelkezés jogával, hasonlóképpen azokhoz a nemzeti közösségekhez, melyek Európa-szerte elnyerték és gyakorolják autonómiájukat.

A határokon átívelő nemzeti egységesülés demokratikus úton, az európai jogállamok eszközeivel biztosíthatja a Kárpát-medencei magyar közösségek nemzeti önazonosságának védelmét.

A szülőföldjén élő, őshonos Kárpát-medencei magyarságot önként vállalt nemzeti önazonossága teszi a magyar nemzet szerves részévé. Szülőföldön való megmaradásunknak és nemzeti önazonosságunk megőrzésének legfontosabb eszköze az autonómia.

Szülőföldön való megmaradásunk tehát nemzeti kérdés, a közösségi autonómiaformák elnyerése pedig alapvető nemzetstratégiai célkitűzés.

Magyarországnak az Európai Közösséghez való csatlakozása óta nemzeti érdekeink képviselőjének kiemelkedő színtere az Euró-

pai Parlament. Magyarország és a felvidéki magyarság frissen megválasztott európai parlamenti képviselőit éppen ezért felkérjük arra, hogy vállalják el autonómiatörekvéseink képviselését, és segítsenek elnyerni azokat a jogosítványokat és hatásköröket, valamint felállítani azokat az intézményeket, amelyek szavatolják az autonómiát, mindannyiunk számára a teljes és tényleges egyenlőséget.

2004. június 16.

A KÁRPÁT-MEDENCEI
MAGYAR AUTONÓMIA-TANÁCS
ELNÖKSÉGE

TARTALOM

IMA NÉPÜNKÉRT, ORSZÁGUNKÉRT ÉS EURÓPÁÉRT	5
XIV. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor Tusnádfürdő, 2003. július 20–27. EGYÜTT VAGY KÜLÖN UTAKON	7
II. Nemzetközi Keresztény Konferencia Lakiteleki Népfőiskola – Lakitelek, 2003. szeptember 10–13. AZ ÉRTÉKEK EURÓPÁJÁÉRT	15
Erdélyi Népfőiskolai Collegium Magyar világ az Európai Unióban című konferencia Nagyvárad, 2003. október 16. HITÜNK EURÓPÁBAN	23
Council of International Educational Exchange A CIEE 2003. évi konferenciája Budapest, 2003. november 5–8. EGYETEMES ÉRTÉKEK VAGY NACIONALISTA ÉRDEKEK ...	32
TF-ESTÉK Budapest, Testnevelési Főiskola 2004. február 27. ÖSSZEFOGÁSSAL – AZ AUTONÓMIÁÉRT	39

Nemzetközi értekezlet az önkormányzatiság jelenéről és jövőjéről Szováta, 2004. április 1–2. AUTONÓMIA ÉS INTEGRÁCIÓ	55
Magyar Polgármesterek V. Világtalálkozója Gödöllő, 2004. április 6. AUTONÓMIA, NEMZETEGYESÍTÉS, EURÓPAI INTEGRÁCIÓ	63
Magyar Közösségek Európája című konferencia Esztergom, 2004. május 18. „ITT ÉLNED KELL“	70
FÜGGELÉK	
ESZTERGOMI NYILATKOZAT	81
MAGYAR SZÖVETSÉG „Isten áldd meg a magyart!“	85
NYILATKOZAT AZ AUTONÓMIÁRÓL	86

Készült
a Királyhágómelléki Református Egyházkerület
Szenczi Kertész Ábrahám nyomdájában

Felelős vezető: Sándor Lajos